جو لە روئیای عەرەبی و کوردییدا.. نووسینی: ستیڤان شەمزینی

لەم دوایيانەدا و لەگەڵ بڵاوبوونەوەی راپۆرتەکەی (سایمۆر هێرش) لە (نیۆرکەر) لەمەڕ تەواجودی ئیسرائیلییەکان لە کوردستان، میدیا عەرەبییەکان ئەم هەواڵەیان قۆستەوە و بووە ئەرتیکڵێکی گرنگ بۆیان تا دوژمنایەتی گەلی کوردستانی پێ بکەن و شەقامی عەرەبیی هان بدەن بە دژایەتیکردنی کورد، سەرکردایەتی سیاسیی کورد و میدیا حزبیی و سەربەخۆکانیش بێدەنگیان لە بەرامبەر ئەم حەملەی راگەیاندنە هەڵبژارد و هیچ دەنگیان لێوە نەهات، جگە لەو دەنگە نوزەڵەیەی سەرکردایەتی کورد کە جاروبار بۆ پاکانەکردن بەرز دەبێتەوە. من کارم بەسەر ئەوەوە نییە هەواڵەکەی ئەو رۆژنامەنووسە راستە یان نا، من دەپرسم بۆچی کورد هێندە سڵ لە جولەکە دەکاتەوە؟ بۆچی ئەوەندە پاکانە بکەین لە بەرامبەر عەرەب؟ ئاخۆ ئێمە مافمان هەیە چاودێریی عەرەب بکەین دۆستی کێن و دۆستی کێ نین یان دەتوانین فشاریان بخەینە سەر چۆن دیپلۆماسیەتی خۆیان دادەڕێژن؟ ئەی کەواتە ئەوان چۆن ئەو مافەیان هەیە؟ لێرەوە هەوڵ دەدەین رۆشنایی بخەینە سەر روئیای عەرەبی و کوردیی لە بەرامبەر جولەکە و کاریگەریی سیاسیی و فەرهەنگی عەرەب لەسەر کورد دەربارەی روانین لە جولەکە.

روانگەی پان ناسیۆنالیزمی عەرەبیی

لە دیدی ناسیۆنالیزمی پێگیرانەی عەرەبەوە جولەکە یەکەمین مەترسییە بۆ سەر قەوارەی عەرەب، چوونکە بە بڕوای ئەوان جولەکە لە کەمیندایە بۆیان و دەیەوێ کار لە دەسەڵاتەکانیان بکات و یەکێتی وەهمیانەی عەرەب بەرەو لاوازیی و لەناوبردن ببات. هەرواش کێشەی فەلەستین کە لە راستیدا بووە بە کێشەی هەموو عەرەب ئەو رقەی ئەستوورتر کردووە کە لە بەرامبەر جولەکە هەیانە، بەڵام دەبێ بگوترێ ململانێ و شەڕی جولەکە- عەرەب شەڕێک نییە سەرەتاکانی بگەڕێتەوە بۆ سەرەتای سەدەی بیستەم و کاتی بنیاتنانی دەوڵەتی ئیسرائیل، بەڵکو رەگ و ریشاڵێکی سەدان ساڵە و بگرە هەزار و چوار سەد ساڵەی هەیە، رەنگە لەو ساتەوەختەوە دەست پێ بکات پێغەمبەری عەرەب (محەمەد) جووەکانی (یەسریب) بە نەفرەت دەکات و بە تۆمەتی ناپاکی و پیلانگێڕیی هەر سێ هۆزە جووەکەی ئەو شارە لە زێدی دەرینی

خۆیان وەدەر دەنێ، دیارە ئەمەش لە ڕێگەی توندوتیژییەوە بووە، هەر بەپێی ژێدەرە مێژووییە ئیسلامییەکانی خۆیان لەو هەڵمەتانەدا سەدان جولەکە"بەنی قورەیزە" زیندە بە چاڵ کراون و ژن و سامانیان بە غەنیمە گیراوە و تاڵان کراوە، دواتریش پێغەمبەر (محەممەد) وەک سەرلەشکری سوپایەکی بەدەوی دڵڕەق چۆتە سەر تاراوگەکەیان لە قەڵای خەیبەر، لەوێش کوشت و بڕی لێکردوون و بە ناچاریی ئەوە جێگایەشی پێ بەجێهێشتوون.
ئەمە دەریدەخات ئەو ململانێیە ڕیشە و باکگراوندێکی مێژوویی هەزار و چوارسەد ساڵەی هەیە و هەنووکەش هەمان شت بە ناوی کێشە و دۆزی فەلەستینەوە درێژەی پێدەدرێت، لێ بە تێگەیشتنی من دەوڵەتانی عەرەبی هەر خۆیان ڕێگرن لە بەردەم چارەسەربوونی قەیرانی عەرەب-ئیسرائیل بە ڕێگەی ئاشتی، چوونکە مانەوە و ڕەوایی سیاسیی دەوڵەتەکانیان بەندە بە مانەوەی ئەو کێشەیەوە. ئەوان (واتە دەوڵەتە عەرەبییەکان) دەوڵەتگەلێکن بە ناوی پاراستنی خاکی عەرەب و بەرگریکردن لە ناسنامەی عەرەبیی فەلەستین کۆنترۆڵی دەوڵەتیان کردووە بەشێوەیەکی دیکتاتۆریی و پادشایی ڕەها، لەسەرێکی ترەوە لەگەڵ چارەسەربوونی کێشەی فەلەستیندا کە دەبێتە هۆی کرانەوەی دەروازیەی دیموکراتی لە ناوچەکەدا، فاکتەرێکی بەهێز دروست دەبێ بۆ لە بەرێک هەڵوەشان و پووچەڵبوونەوەی ئەو بنەما و پاساوانەی ڕەوایی داوە بە دەسەڵاتی درێژخایەن و دیکتاتۆریانەی دەوڵەتانی عەرەب.
ئەوساش شەڕەکە دەچێتەوە نێو ماڵی عەرەب خۆی، واتە شەڕی دیموکراتیزەکردنی ناوخۆ و چارەسەرکردنی کێشە و گرفتە جیاجیاکانی کۆمەڵانی خەڵک و هەوڵدان بۆ بنیاتنانی کۆمەڵێکی مەدەنی و ئاسایی کە تیایدا هاووڵاتیان ماف و ئازادییەکانیان دەستەبەر بکرێ و بە یاساش زامن بکرێ، ئەو کات تاکی عەرەبیی ئامادە نییە ئازادیی و مافە سەرەکییەکانی دوا بخات، چوونکە هیچ هۆکارێکی ماقوڵ و بابەتی بەدیناکات بۆ ئەو دواخستنە. بە هیچ پاساوێکیش ملکەچ نابێ تا دەوڵەت خەمساردانە بە دیار مافە خوراوەکانییەوە بوەستێ، لەم حاڵەتەدا تاکی عەرەبی خۆی ڕادەپسکێنێ لە ستەمکاریی دەسەڵات و داوای ماف و ئازادییە کەسییەکانی خۆی دەکات، دەوڵەتانی عەرەبیش بە خۆدزینەوە لەمە و خەفەکردنی دەنگە ناڕازییەکان هەمیشە تاکەکانی گەل بە دوژمنێکی هەمیشەیی و داتاشراو دەترسێنن و زوو زووش وەبیریان دەخەنەوە، لەم نێوەندەشدا چاکترین و نزیکترین دوژمنیشیان هەڵبژاردووە بۆ ئەم کارە، ئەویش گەلی جولەکە و دەوڵەتی ئیسرائیلە.

روانگەی پان ئیسلامیزم

ئیسلامگەراکان کە توخمێکی بنەڕەتیی و بەهێزی جووڵانەوەی ناسیۆنالیستی عەرەبن، بە دید و شێوەی تر لە دیدی ناسیۆنالیزم کاریگەریان هەیە لە قووڵکردنەوە و وێناندنی شەیتانیانەی جولەکە، ئیسلامگەراکان کە نوێنەرایەتی جەمسەری کۆنسەرڤاتیزمی کۆمەڵ دەکەن و بەرگریی لە عادات و نەریتی کلاسیکی و باوی عەرەبی دەکەن و وەک نەریتی ئیسلام دەیبیننەوە، بەردەوام لەسەر ئەم و تەرانە کار دەکەن و ئیحساساتی تاکی عەرەبی بە دوژمنایەتی جولەکە دەوروژێنن.
روونتر بڵێین، بە نموونە ئیسلامگەراکان دەزانن کۆمەڵی عەرەبی بە توندیی پابەندە بە چەمکی ئەخلاقەوە، دیارە ئەخلاقیش لە روئیای تاکی عەرەبیدا بەستراوەتەوە بە جەستەی مرۆڤ و ممارەسەی سێکسەوە، ئیسلامگەراکان دێن پڕوپاگەندەی ئەوە بڵاو دەکەنەوە جولەکە و زایۆنیزم لە پیلانی بەردەوامدان بۆ دروستکردنی فەسادێکی ئەخلاقیی لە کۆمەڵگە ئیسلامیی و عەرەبییەکاندا.
جگە لەوەش ئیسلامگەراکان بەو پاساوەش رۆشنبیریی و شارستانی رۆژئاوا رەت دەکەنەوە کە سترۆکتۆری ئەو رۆشنبیرییە جولەکەی لە پشتەوە وەستاوە! ئەمەش مانای وایە رۆشنبیرییەکی لە خشتەبەرە، (د.فەرەج عەلی فۆدە) نموونەیەکی جوان لەم بارەیەوە دەهێنێتەوە کە چۆن ئیسلامگەراکان دەیانووت جولەکەکان دەڵێن مارکس و داروین و فرۆید هەرسێکیان لە خۆمانن و بۆ بەلادارێبردنی خەڵکانی تر دروستمان کردوون!. ئیسلامگەراکان بەرگ و پۆشاکی ئاینیی دەکەن بەبەری کێشەی نەتەوەیی و جوگرافیی نێوان عەرەب- جولەکە، ئەوانەی لە ئۆرشەلیم خۆیان بە کاروانی سوپا و هاووڵاتیانی سڤیلدا دەتەقێننەوە بە هاواری (اللە اکبر) کارەکە ئەنجام دەدەن و بە ئەرکێکی ئەخلاقی و ئاینیی دەزانن و وەک شەهیدبوونیش چاو لەو وەحشیگەرییە دەکەن.
ئیسلامگەراکان تەگەرەی یەکەم و سەرەکی و دیاری شکستپێهێنانی هەوڵ و هەنگاوەکانی ئاشتین، ئەوان لە هەر چوار لای دنیای عەرەب و ئیسلامییەوە بە ناوی فەلەستین و دوژمنایەتی جولەکەوە هاریکاریی ماددیی و لۆجیستی دەکرێن. هەر لە بەرئەوەشی ئیسلامگەراکان بە چەشنی دەوڵەتە عەرەبییەکان رەوایی و شەرعییەتیان لەو کێشەیەوە وەرگرتووە، مانەوە و بوونیان بەستراوەتەوە بە بوون و مانەوەی کێشەی عەرەب- ئیسرائیلەوە. راستییەکی حاشا هەڵنەگریش هەیە ئەگەر دوژمنایەتی جولەکە و رۆژئاوا (کە بە لای ئەوانەوە داینەمۆکەی جولەکەیە) نەمێنێ ئیسلامگەراکان ناتوانن بە تەنیا یەک خولەکیش لە ژیاندا هەناسە بدەن، کەواتە ئیسلامگەراکان شەڕی مان و نەمانی

خۆیان دەکەن.

بیردۆزی موئامەرە و عەقڵی کلاسیکی عەرەبیی

بەشێک لە ڕۆشنبیرانی عەرەب، ئەوانەی ناسیۆنالیزمی پێگیرانە بەرچاوی لێڵ نەکردوون دەرکیان بەوە کردووە یەکێک لە ئیشکالییەتە ناوەکی و سایکۆلۆژییەکانی گەلی عەرەب وێنەکێشانی دوژمنێکی یەتەپی و وەهمییە، ئەمە جۆرە ترسێکە و بۆتە بەشێک لە ئەقڵ و ئایدیا و بیرکردنەوەی گشتیی عەرەب، هەر ئەم ئیکشالییەت و عەقڵییەتە کلاسیکییە وای لێکردوون بە چاوێکی دوژمنکارانەوە سەیری هەموو ئەوانی تری غەیرە عەرەب بکەن و بە مەترسیی لەسەر خۆیان لە قەڵەمی بدەن، ئەم ئیشکالییەت و فۆبیایە زیاتر بەرامبەر بە ئیسرائیل و ڕۆژئاوا و لۆبی جولەکە لەوە دورست کراوە، هەر وەک بە بەرجەستەیی دەیبینین عەرەب لە خەیاڵدانی خۆیدا جگە لە وێنایەکی ئەهریمەنانە ناتوانێ تابلۆیەکی تری جولەکە و ڕۆژئاوا ببینێت، ئەم گرێ دەروونییە ئاڵۆزە لە هەموو چێوەکانی ژیانی سەرجەم ئەندامانی گەلی عەرەب ڕەنگی داوەتەوە و ڕەنگی داکوتیوە.

بە پێی تێگەیشتنی هەندێک لە ڕۆشنبیرانی عەرەب بە تایبەتی ئیسلامییەکانی چەشنی (سەید قوتب و محەمەد قوتب و فەتحی یەکون و عەفیف عەبدولفەتاح تەبارە و تاد..) جولەکە لە هەوڵی بەردەوامدایە و داوی بەردەوام دادەنێ بە لەناوبردنی عەرەب و ناشیرینکردنی رووی ئاینی ئیسلام. لە راستیشدا زۆر پێم سەیر بوو کاتێک ئەوەم خوێندەوە عەرەبەکان نەسرانییەت (بە پێی وتەی ئەوان) بە بەشێک لەماسۆنییەت حسێب دەکەن و ماسۆنییەتیش بە لقێکی کارای زایۆنیزم لە قەڵەم دەدەن!!، چوونکە ئەمە شتێکە ناچێ بە عەقڵی هیچ کەسێکدا کە دوو ملیار مەسیحی لە جیهاندا داردەست و شاگردی ٨-٩ ملیۆن جولەکە بن، ئەمە هەر وەک ئەوە وایە بڵێین فڵانە کوڕ حەوت ساڵ لە باوکی بە تەمەنترە.

ئەم بیردۆزی موئامەرەیە کە لەوانەیە کەمترین حەقیقەتی تێدا بێت لە واقیعدا دەوڵەتە عەرەبییەکان و ئیسلامگەراکان بە مەبەستی درێژکردنەوەی بوونیان لە بەرهەمهێنانەوەی بەردەوامیدان، ئەوان ناتوانن بەبێ داتاشینی دوژمن بژین، چوونکە دوژمن دروستی کردوون و شەرعییەتی بەبوونیان داوە. لەوانەیە هەندێک ڕەوایی هەبێت لەو رقە ئەستوورەی عەرەب بەرامبەر جولەکە هەیەتی، بەڵام دیسان دەبێت هەما بە ئەوە بکرێ ئەوە دەوڵەتانی عەرەبن نان بەم مەسەلەیەوە دەخۆن و خەڵکی بێ ماف و بێبەش لە سەرەتایترین ممارەسەی ئازادیی، سەرقاڵی ئازادیی فەلەستین دەکەن و بە تلیاکی هەبوونی موئامەرەی دەرەکی

نەشە و سەوداسەرییان دەکەن تاکو نەزانن چی دەگوزەرێت لە ژێر سایەی دەسەڵاتی ملهوڕ و تۆتالیتاریی سەرانی عەرەبدا، تا ئاگادار نەبن چۆن سەروەت و سامانی وڵاتەکانیان لە خزمەتی سەرانی دەسەڵاتدا تەخشان و پەخشان دەکرێت.

سەدام حسەین یەکێک لەو سەرکردانە بوو دەیویست لە ڕێگەی بەکارهێنانی کێشەی فەلەستین و سەفسەتەی هەبوونی پیلانی بەردەوامی جولەکە لە دژی عەرەب ببێتە سیمبولێکی نەتەوەیی و گشتگیری عەرەب، هەر بە ناوی پاراستنی یەکێتی عەرەب و موئامەرەی ئیمپریالیزمی کۆی شەرعی زایۆنیزم شەرعیەتی دابوو بە دەسەڵاتی سەرکوتکارانەی خۆی، هەر ئەمەش وای لێکرد بەو هەموو ستەمکارییەی خۆیەوە زۆرترین هەوادار و لایەنگری هەبێت لە هەر چوار لای عەرەبییەوە و ئەستاش بەشێک لەوانە بە ناوی (موقاوەمە)وە لە عێراق دژ بە هاوپەیمانان دەجەنگن. ئەرکی ڕۆشنبیرانی عەرەبە هەوڵبدەن بە گۆڕینی ئەو خەیاڵدانە عەرەبییەی بە وەهمی دوژمن و بیرۆکەی موئامەرە ئاخنراوە، وەلێ ئەمە پێویستی بە زەمەن و شۆڕشێکی سەرتاپاگیر هەیە، بەڵام کاری نەکردە نییە، ڕۆشنبیرانی عەرەب لەسەر شانیانە کۆمەڵی عەرەبیی بەو ئاقارەدا بەرن بە چاوی لۆژیک تەماشای دەوروبەری بکات نەک بە چاوی گومان و رق و گرێی دەروونییەوە.

جولەکە لە بەردەم چاویلکەی کوردییدا

ئەگەر بە چاویلکەی کوردیش لە جولەکە بڕوانین ڕەنگبێ لای ئەمەش هەمان ئیشکالییەت هەبێ لەلای عەرەبەکان هەیە، چوونکە باکگراوندی ئەقڵییەت و ڕۆشنبیریمان عەرەبییە “هیچ نەبێت لە باشوور”، یان بە مانایەکی تر هزر و ڕۆشنبیریی و خەیاڵدانمان گەمەکردنە لە بازنە و خولگەی عەقڵییەتی عەرەبی و درێژکراوەی ئەوە. لە دیدگای تاکی کوردیشەوە جولەکە هەردەم وێنایەکی قێزەون و ناشیرینی هەبووە و هەرچی خوو و ڕەوشت و ئەدگاری ناشیرینی وەک ترسنۆکیی و بەدفەساڵیی و خۆپەرستیی و بێ ئابڕوویی هەیە دراوەتە پاڵیان. ئەگەر سەیری هەندە رستە بکەین خەڵک لە ژیانی ڕۆژانەیدا بەکاریدەهێنێ ئەو راستییەمان لەلا ئاشکراتر دەکات، لە کوردەواریدا دەوترێت (خۆ من جولەکە نیم!!!) ئەم رستەیە لە کاتێکدا بەکار دەبرێت قسەکەر تاوانێک یان ناهەقییەکی بەرامبەر ئەنجام بدرێت، عەرەب وتەنیش (والعکس الصحیح) واتە ئەگەر جولەکە بوومایە شایستەی ئەوە بووم ئەو تاوانەم بەرامبەر بکرێت!!، ئەمەش ڕەوایدانە بە ئەنجامدانی هەر کارێکی نەگەتیف بەرامبەر بە جولەکە، بەگوومانیش ئەمە زادە و هەڵقووڵاوی عەقڵی کلاسیکیی و داخراوی کوردییە هەروەک وتمان

بارگاوییە بە پان ئیسلامیزم و ناسیۆنالیزمی عەرەبی. ئەمە هەمان ئەو راسیزمەیە هۆلۆکۆستی دروست کرد و هیتلەری بەرهەم هێنا لە ئەوروپادا.
نەزعەیەکی تری بە مانای ئاریاییەکان و نەتەوە هیندۆ ئەوروپییەکان هەیە ناوی ئەنتی سامیزمە، بە شێوەیەکی هەمەجی و عەفەویی لەلای تاکی کوردیش بوونی هەیە. بەڵام کاتی پرسیارە دژە باوەکەیە، ئەویش ئەوەیە بۆچی ئەمە وەک کورد پابەندین بە راددەی پەیوەندیی عەرەب بە جولەکەوە؟ ئەوان ئەگەر شەڕێکی مێژوویی و خوێناویی لە نێوانیاندا هەیە ئەی ئەمە چیمان هەیە؟ ئەگەر جولەکە بەوە تاوانبار دەکەین بەوەی دەستی هەبووە لە پیلانی نەگریسانەی ساڵی ١٩٧٥ی جەزائیر بە هەرەس پێهێنانی جووڵانەوەی رزگاریخوازی کوردستان، ئەی بۆ چی پاساوی ئەو تاوانە بدەینەوە، کورد و سەلاحودینی ئەیوبی سەرکردەی کورد لە میانەی جەنگی دژی “خاچپەرستەکان”دا، ژمارەیەکی زۆری جولەکەشیان لەناو بردووە و لە زادگەی رەسەنیان لە فەلەستین دەریانپەڕاندوون.؟. کاتی ئەوەش هاتووە کورد لەلای خۆیەوە چاو بخشێنێتەوە بە روئیای کلاسیکی خۆیدا لە بەرامبەر جولەکە، چوونکە ئیمڕۆکە چانسێکی باش لەبەردەم هەردوولادا هەیە زیاتر لێک نزیک ببنەوە و پەیوەندیی هاوبەش دروست بکەن.

لێکچوون

زۆر کارەسات و رووداوی تراژیدیی هاوبەش لە نێوان کورد و جولەکەدا هەیە. هەردوولا “دوو کەمینە” بوون لە ژێر دەسەڵاتی عەرەبدا ستەمیان لێکراوە و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی بێدەنگیی لێکردووە، ئەوانیش هەروەک کورد تا سەرەتای سەدەی بیستەم بە دەست و پشت و پەنا بوون و تەنانەت بە چیاش بوون، هۆلۆکۆست پرۆسەیەکە هەر لە ئەنفال دەچێت، ئەو دوو پرۆسەیە هەر ناوەکانیان جیاوازە ئەگەرنا لە واقیعدا یەک شتن، ئەویش قڕکردن و جینۆسایدکردنە، جولەکە بە عەقڵ و بیر و توانای ئابووریان توانییان سەرکەوتن بەدەست بهێنن لە کاتێکدا تا سەرەتای سەدەی بیستەم بە پشت و پەنا بوون، تەنانەت خەونەکەی “هەرتزل” وەک یۆتۆپیا دەبینرا. کوردیش تەنیا بە بازووی خۆی هەوڵیداوە، بەڵام لە دەستایەتی و پشتگیرییدا دەیان ساڵە دوای جولەکە ئاوەی لەدرایەوە هەرچەندە ئەو ئاوەدانەوەیە بەو شێوەیەی جولەکەکان نەبوو. جولەکەکان قوربانیانی دەمارگیریی و راسیزم و ستەمی نەتەوەی سەر دەستەکان بوون، کوردەکانیش قوربانی هەمان شتن، جولەکەکان هەموو رێگاکانی لە ناوبردنیان لەسەر تاقیکرایەوە،

کوردیش هەر بەو جۆرە هەوڵی لەناوبردنی درا (ئەنفال و کیمیاباران شاهیدە) کەواتە بەبێ ویستی هیچ لایەک کەمێک رووداوی مێژوویی وێکچوو هەیە لەنێوان کورد و جولەکەدا.

بەرژەوەندیی هاوبەش

کورد ئێستا لە قۆناغی ئاوەدانکردنەوە و بنیاتنانی قەوارەی خۆیدایە و پێویستی زۆری بە دەستایەتی و گرێبەندی هاوبەش لەگەڵ دەوڵەت و گەلانی تردا، بە حوکمی ئەوەی هەڵکەوتەی جوگرافیای کوردستان کەوتەتە نێوان چەندین دەوڵەتی نەیار و داگیرکەر کە ئامادە نین مافی کورد لە چوارچێوەی وڵاتەکەیدا بە رەسمی بناسن چجای ئەوەی لەسەر ئاستێکی باڵا گرێبەند و پڕۆژەی هاوبەشیان هەبێت، پێویستە کورد بە دوای دەست و دەوڵەتی تردا بگەڕێت، یەکێکیش لە دەوڵەتە هەرە نزیکەکان لە کوردستانەوە ئیسرائیلە. بە بەراوورد بە دەوڵەتانی تری رۆژهەڵاتی نێوین ئیسرائیل تاکە دەوڵەتی دیموکراتی و پێشکەوتووە لە ناوچەکەدا و دواڕۆژێکی رۆشن و ئاسۆیەکی گەشیش هەیە لە بەردەمیدا.
هەردوولا دەتوانن پێکەوە گرێبەندی بازرگانی و ئابووری ببەستن و پەیوەندیی نزیک و دەستانەیان لەگەڵ یەکتر هەبێت!، ئەمەش کاریگەریی راستەوخۆ دادەنێت لەسەر باری سیاسیی و ئابووری کوردستان بە تایبەتی کە جولەکەکان خاوەنی سێ لەسەر چواری سەرمایەی هەموو جیهانن و خاوەنی بەهێزترین عەقڵییەتی بازرگانی و ئابووری بازاڕن. لە بواری زانست و تەکنەلۆژیادا جولەکە یەکێکن لە نەتەوە پێشەنگەکان، لە بواری سیاسیشدا لۆبی جولەکە بە تایبەتی لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا خاوەنی دەسەڵاتێکی بەرفراوانە و کاریگەریی و قورسایی خۆیانیان هەیە. دوای ئەوەش مەرج نییە کورد بە تەنێ لەگەڵ ئیسرائیل پەیوەندیی دەستانەی هەبێت و گرێبەندی لەگەڵ ببەستێت، بەڵکو پێویستە لەگەڵ چەندین وڵاتی تر پەیوەندیی دەستایەتی و بازرگانی و کۆنتراکتی ئابووری و سیاسیی هەبێت، نەک کورد پەیوەندیی لەگەڵ جولەکە بکاتە قوربانی ویستی عەرەب و ئاوەزی کۆنسەرڤاتیزمی کوردەواریی.

دەسەی فەلەستین و ئەدەبی بەرگریی کوردیی

ئەو دیمەنە تونودوتیژانەی لە رێی شاشەی (تی ڤی) یەکانەوە دەبینین گەلێک راستن کە سەربازانی جولەکە بە چ جۆرێکی هەقانە سەرکوتی خەڵکی فەلەستین دەکەن، وەلێ ئەم حاڵەتانە پەرچەکردارە نەک کردار، بەڵام هێشتا ئەمە مانای شەرعیەتدان نییە بەو دەڵێقییەی ئەرتەشی

ئیسرائیل. ئەدەبی بەرگریی کوردیی پایە و ڕەگەزێکی هەرە سەرەکی پێکهاتووە لە ئەدەبی دیفاعکردن لە فەلەستین جا لە شیعر و چیرۆکەوە بیگرە تاکو دەگات بە نەقلەت و ڕۆمان. هەروەها چەندان شۆڕشگێڕی کورد لە کوردستانەوە چوونەتە فەلەستین و دیفاعیان لەو وڵاتە کردووە، دروست بە پێچەوانەوە هەر فەلەستینییەکان بە تایبەتی ئەوانەی لە عێراق بوون دوژمنی سەرسەختی کورد بوون،. بڕوانن کاتێک مامەڵەیشە چۆتە فەلەستین، سلێمانی لە ژێر حوکمی "ملازم محسین"ی فەلەستینیدا تاریکترین و ڕەشترین ڕۆژانی چەوساندنەوەی تێدا گوزەراوە. یان ئەو کاتەی شێرکۆ بێکەس قەسیدەی بۆ ئەریحا و کەرتی غەززە دەنووسی چەشنی غەسان کەنەفانی، شاعیرە فەلەستینییەکان بە شکۆی دیکاتۆرێکی وەک سەدامدا هەڵیاندەدا.

لە ئاستی ڕۆشنبیرانیشیاندا ئەوەتا (ئیدوارد سەعید) وەک لیبرالترین ڕۆشنبیری فەلەستینی، نکۆڵی لەوە دەکرد عێراق بە چەکی کیمیایی و قەدەغەکراو لە هەڵەبجەی دا بێت. لەلایەکی ترەوە ئەو مەرگەساتانەی بەسەر کورد هاتووە لە عێراق و ئێران و سوریا و تورکیا چەند جار زیاترە لەوەی فەلەستین، کەسێک نەبوو دیمەنی تراژیدیاکانی کورد بخاتە بەردەم ویژدانی مرۆڤایەتی و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی، لوتکەی یەکێتی عەرەب بەدەنگی دایگرت، سەرانی وڵاتانی ئیسلامی دەمی خۆیان دووری، بگرە نەک هەر داکۆکیيان لێنەکردین، بەڵکو وەک دوژمنی خوا و ئیسلام چەپڵەیان بۆ مەرگی هەزارانمان لێدا و لەسەر ئەسک و پروسکی ئەنفال زەماوەندیان سەدامی قەعقاع دەگێڕا.

کۆمەڵەی دەستایەتی و هاریکاریی

یەکێک لەو کۆنانەی گرنگانەی پەیوەندیی نەوان گەلان و نەتەوە ژێر دەستەکان دامەزراندنی کۆمەڵەی و یانەی دەستایەتی و هاریکاریی و یەکترناسینە، ئەمەش بە دروستکردنی فیدراسیۆنێکی فراوان لە نەوان ئەو گەلانەدا بە بەگژاچوونەوەی ستەم و توندوتیژیی لەسەر هەریەکەکیان، هەروەها دەبێتە ڕایەڵەکی بەهێز بۆ تێگەیشتن لە دۆخ و باری سیاسیی و ئابووری و کولتووریی هەر یەکێک لەو نەتەوە و کۆمەڵگانە، بۆ زیاتر سوود وەرگرتنیش لە ئەزموونی سیاسیی و فەرهەنگی یەکتر و لێک نزیکبوونەوەی زیاتر لە پێناوی ئامانجی هەر لایەکدا. ئەمەش لە کوردستان هەلومەرجی دروستکردنی کۆمەڵەی و یانەی لەم جۆرە هاتۆتە پێشەوە یان بە مانایەکی زۆرورەتی ئەو یانە و کۆمەڵانە هاتۆتە پێشەوە.

یەکێکیش لەو گەلانەی دەبێت لە لیستی یەکەمدا بێت بۆ هەڵبژاردنی

لە لایەن کوردەوە گەلی جولەکەیە، جگە لە جولەکەش هەقوایە ئەم هەنگاوە پەل بهاوێت بۆ لای گەلانی تری وەک ئەرمەن و ئاسوری و ئازەر و بەلوج و ئەمازیغی تاد.. هەموو ئەمانەش کارتێکردنیان هەیە لە گۆڕینەوەی دید و بۆچوونەکان و سوودوەرگرتن لە شارستانێتی و کەلەپوور و مێژووی یەکتر، لەم چوارچێوەیەشدا کورد دەتوانێت سوودێکی زۆر وەربگرێت لە ئەزموونی جولەکە لە پێناو دروستکردنی دەوڵەت و پڕۆژەی نەتەوەسازییدا، دەتوانێت هەموو ئەو ئالییەتانە بناسێ بوونە مایەی رابوونی گەلی یەهودیی و سەرهەڵدانی بیری نەتەوایەتی لەلایان.

دانپیانانێکی شەخسیی

لەم چاپتەرەدا دەمەوێ دانپیانانێکی شەخسی خۆم بخەمەڕوو ئەویش ئەوەیە: من وەک تاکێکی کورد جولەکەم خۆشدەوێت (هەرچەندە ئەم وشەیە زۆر میللی و کلاسیکییە چوونکە لە سیاسەتی هاوچەرخدا دوو شت بوونی نییە: خۆشەویستی و مەرامە)، بەڵام من جولەکەم خۆشدەوێ وەک ئەوەی ئەوان پێشەنگی زانست و فەلسەفە و مەعریفە بوون، ئەوان توانییان بە ژیریی و دانایی خۆیان هاوڕەگەزەکانیان لە هەر چوار لای گێتی لە ژێر چەتری نیشتمانێکی نەتەوەییدا کۆبکەنەوە، من (هەرتزل)م خۆشدەوێت و حەزم دەکرد ئەو سەرکردەی من بوایە لە بری ئەو هەموو سەرکردە زۆرانەی کە هەر یەکەی چەند رۆژێکی ساڵ بۆ یادکردنەوەیان کراوەتە پشووی فەرمی و هیچیشیان بۆ کورد نەکردووە، حەزم دەکرد (مەناحیم بێگن) سەرۆکی وڵاتەکەم بوایە نەک ئەوانەی دەستیان سوورە لە خوێنی یەکتردا. مرۆڤایەتی قەرزاری جولەکەیە و چاکەیان هەیە بەسەر هەر یەکێکمانەوە، لەوە زیاتریش رەنگبێ جولەکە و هێزی جولەکە وای کردبێت ئەمە لەم بەشە نیشتمانەی خۆماندا وەها بە ئارامی و سەربەستی بژین، نازانم وایە یان نا؟ بەڵام زۆر گومانم هەیە جگە لە جولەکە بەرگریکارێکی ترمان هەبێت.

-______________________________

*ئەم وتارە بە دووبەش لە ژمارەکانی (١-٢)ی رۆژنامەی (میدیای کورد) لە رۆژانی ١١و٢٧ی مانگی ئازاری ٢٠٠٥ بڵاوبووەتەوە. پاشتر لە بەرگی دووەمی کتێبی (قوتووی عەتار)دا بەشێوەی کاغەز دووبارە بڵاوکراوەتەوە لەلاپەڕە ١٦٧-١٧٧.

دوای نۆزدە ساڵ بەسەر بڵاوبوونەوەی ئەم وتارە رۆژنامەوانییە هەشتا رق بەرامبەر بە جوو (ئەنتی سیمیتیزم) لەوپەڕی قووڵپی

خەیدایە منیش بۆ پێویستمزانی دووبارە هەمان دید و روانگە بخەمەوە بەرچاو.

No. (1) First Year Fri. 11-3-2005

جولەکە لەڕوئیای عەرەبیو کوردییدا

شانۆنامە.. کڵاوەکەی سەر دەریای ڕەش. نووسینی: عەبدوڵا سڵیمان (مەشخەڵ)

شانۆگەرییەکی یەک پەردەیی لە سێ دیمەندا

کارەکتەرەکان

دانا : کوڕێکی تەمەن دە ساڵانە، سەرپەرشتیاری خوشک و براکانییەتی. شەرواڵێک و کراسێکی ناڕێکی لەبەردایە.
پەری : خوشکی دانا، تەمەنی هەشت ساڵانە،سەرپەرشتیاری کاروباری ماڵەوەی لەئەستۆیە. مەکسییەکی دڕاو و بۆری لەبەردایە.
شێرکۆ : برای دانایە.تەمەنی حەوت ساڵانە. کۆنە شەرواڵێک و کراسێکی لەبەردایە. لەگەڵ دانای برای ئەرکی بژێوی خوشک و براکانی لەسەرشانە.

ئارام : برای دانایە. تەمەنی چوار ساانە. زربەی کات لەگە پەری خوشکی دایە. بجامە و کراسکی دەست کورتانەی لەبەردایە.
باجی لعلی : تنها دنگی دبیسترت.
ئومد : هاوسری پری تمنی نزیک ب بیست و چوار سالک دبت.

شونکات

دووانیوەی ژکی مانگی ئەیلوولی دوو هەزار و چوارە، کەلاوەیەکی ووخاو و داماوی خانووەکانی فەیلەقی کەرکووکە.

دیمەنی یەکەم

دیمەن : کەپەردە لادەدرت کەچە خانووەکەی مای ئەم مندااناەیە. ژوورکی بچکلەی چە خای لەهەر دیمەن و پداویستییەکی ژیانی ئەم.هدەکە نیمچە تاریکە، ئەوەی ئەبینر ئەم شتانەن: لەگشەیەکەوە دوو تەنەکەی نی ژەنگ گرتوو کە یەک دوو شە دشەک و بەتانی و سەرینیان لەسەرە. ناوەاستی شانش (هدەکە) دەرگایەکە وو بەدەرەوە ئەکرتەوە، دەرگاکە گونیەی پینەکراو و لکدراوە و بەبزمار بەسووچەکانی دیواری شانوە داکوتراون. لە گشەکەی ترەوە سپایەکی عەلادینی کن کە قووتووە ئاوکی لەسەرە. لەتەنیشت سپاکەوە دوو س قاپ و کەوچک دانراون لەگە کنە قرییەک. پەری ئارامی لەباوەشە و لەنزیک سپاکە لەسەر زەوییەکە لەسەر نیمدەرەیەک هەکورماوە و لەولاشەوە فەردەیەک قووتوو و بوتی بەتا بەدیواری شانوە هەپەسردراوە. پەری بەدەم لاواندنەوەوە ئەیەو برستی لەبیر ئارام بباتەوە.

پەری : (بەدەنگکی سزدار و پ لە سەرپەرشتیارییەوە)
لاچ لاچ ئەی ملهو
ئارام خەوی لکەوتووە
ئارام زیر و همنە
لای دادی خی خوتوو

ئارام خوشکی خش ئەو
دانا و شرکی لەپشتن
ئارام زیر و همنە
یک یک نازدار و قشتن

ئارام : (بەدەم گریانەوە) پەری برسیمە. نانم دەر.

پەری : (هەر بەردەوامە لە لاواندنەوەکەی)

ئارام ئەگەر برسی بێ
چاوەڕێی برا ئەکا
ئارام ئەگەر خەوی بێ
دەست لەمل چرا ئەکا

ئارام : (ئەنوزێتەوە) برسیمە. دەی برسیمە.

پەری : (هەر بەردەوامە لە لاواندنەوە)
ئارام گریان نازانێ
ژیر و هێمنە و بێدەنگ
ئارام ئەگەر گەورە بێ
خەون ئەبینێ ڕەنگاوڕەنگ

ئارام کە گەورە ئەبێ
پشت و پێنایێ بۆ ماڵ
ئارام ژیر و زرنگێ
گڕێ دژ بۆ ژینی تاڵ

(ئارام بێدەنگ ئەبێ کەزیاتر نیشانەی خەو لێکەوتنیەتی. پەری بەهێمنی ئارام لەشوێنی خۆی لەسەر نیمدەرەکە درێژ ئەکات. خۆشی ئەچێتە نزیک جێ و بانەکان و پشت بەتەنەکەیەکەوە ئەدات و بەدەنگی بەرز دەست ئەکات بەگریان و پاشان هێدی هێدی هەنسک ئەدات. پەری لەهەنسک دان ئەوەستێ و بەلچکی مەکسییەکەی فرمێسکەکانی ئەسڕێ.)

پەری : خوایە گوناهمان چی بوو وات لێکردووین؟ بۆ وەکو خەڵک دایک و باوکمان نییە؟ هەر کەسێکمان هەبووایە بەس بوو. ئاخر من نازانم چی بکەم و کاکە داناش لەگەڵ شێرکۆ هەر ئەوەندەیان پێئەکرێ. لە بەیانی زووەوە بە سکی برسی لەماڵ دەرئەچن و پەنا دیوار و سەرزبڵخان نامێنێ بەدوای قووتووی بیبسی و بوتڵی ئاوی بەتاڵ و کۆنە فافۆن و مس و لاستیک نەگەڕێن. ئێوارانیش پێنج هەزار دینار یان حەوت هەزار دینار کە تەنها بەشی چەند سەمونێک ئەکات ،پەیدای ئەکەن. ئەی خوایە ڕەحمێ…من نازانم چی بکەم؟ نازانم. بەخوا دەرو جیرانەکان نانمان نەدەنێ هیچ نییە بیخۆین.

(لەودیوی دەرگا گونییەکەوە دەنگە دەنگ دێ و پەری بەپەلە ئەڕواتە دەرەوە و پاش نەختێک دانا و شێرکۆ و پەری دێنە ژوورەوە. دانا دۆشەکێک لەسەر تەنەکە ڕێنەکە دائەگرێ و لەسەری دائەنیشی. شێرکۆش لەخوار داناوە خۆی بەئەرزدا ئەدات. پەریش ئەو عەلاگە ڕەشەی بەدەستەوەیە کە دانا هەندێ سەمونی کڕیوە و هێناویەتەوە. پەری

دەست ئەداتە شقارتەیەک تا سێپاکە داگیرسێنێ. قووتووە ئاوەکە دائەگرێ و سێپاکە پێئەکات. ئاوی ناو قووتووەکە ئەکاتە قۆریەکەوە.)

دانا : (بەجۆرێک لەشەرمەوە ڕوو لە پەری ئەکات) جیرانەکان هیچیان بۆ نەهێناوین؟
پەری : نەخێر.
دانا : (ڕوو لە پەری دەکات) ئەوە بۆ هیچت بەئارامدا نەداوە؟
پەری : (تەماشایەکی ئارام ئەکات) ئێستا لەبرسا خەوی لێکەوت.(دەست ئەداتە بەتانییەک و ئارام دائەپۆشێ) تا خەوی لێکەوت هەر داوای نانی ئەکرد.
دانا : دە هەڵی سێنە با سەموون بخوات. (دانا پەلامار ئارام ئەدات و ئەیکاتە باوەش) هەستە برا بچکۆلەکەم، هەستە لەخەو، بزانە کاکە دانا چی هێناوە. ئەها سەموونم بۆ هێناوی. هەستە بەبرسێتی مەخەوە.
ئارام : (بە جۆرێک نازکردن و گریانەوە) برسیمە سەموونم ئەوێ.
پەری : (سەموونێک لە عەلاگەکە دەرئەهێنێ و کەرتی ئەکات و کەرتێکی ئەداتە ئارام و کەرتێکیشی قەپێکی لێ ئەدا و ئەیخاتەوە ناو عەلاگەکە. شێرکۆ کە تا ئەو کاتە هەر پاڵکەوتووە، قیت ئەبێتەوە و لە دانا ئەپرسێ)
شێرکۆ : کاکە دانا، حەوت هەزارمان پەیدا کرد؟
دانا : بەڵێ.
شێرکۆ : پێنج هەزارمان دا بەسەموون، و دوو هەزارمان پێ ماوە.
دانا : وایە.
پەری : (بە شەرمەوە ڕوو لە دانا دەکات) کاکە دانا ئەو دوو هەزارەم ئەدەیتێ؟
دانا : بۆچیتە؟
پەری : حەزم لە بنێشتە، لای مام غەفوور بنێشتی پێ ئەکڕم.
شێرکۆ : بنێشتی چی، وەڵڵا لەدەمی نانێی. تۆ بنێشت بکڕی منیش چوکلێتم ئەوێ.
پەری : (ڕوو بۆ شێرکۆ) ئینجا تۆ حەقت چییە؟ کاکە دانا خۆی ئەمداتێ.
دانا : (بە هێمنییەوە) پەری گیان، ئەزانم حەزت لە بنێشتە، بەڵام ئێستا تەنها ئەو دوو هەزارەمان هەیە،ئەبێ قەناعەت بکەین و هەندێ پارە پاشەکەوت بکەین تا ئەگەر ڕۆژی نەخۆش بووین و نەمانتوانی بچین بۆ قوتوو و فافۆن و مس، ئەوا بتوانین سەموون بکڕین و برسیمان نەبێ. بەڵام پەیمانی ئەدەمێ ئەگەر تۆزێ پارەکەمان زیادی کرد بنێشتت بۆ ئەکڕم.

پەری : (بە خەجاڵەتبارییەوە) ببوورە کاکە دانا تۆ ڕاست ئەکەیت. من بنێشتم جارێ ناوێ. کەی پارەمان هەبوو ئەوسا بنێشت ئەکڕم.
دانا : (ئەچێتە لای پەری و دەست بەسەریدا ئەهێنێ) ئافەرین پەری. تۆ خوشکێکی زۆر ئاقڵی.
(دەنگێک لەدەرەوە بانگی پەری و دانا ئەکات، دەنگی باجی لێعلی جیرانیانە.)
دەنگی باجی لێعلی : پەری کچم پەری، دانا لەماڵەوەن؟ وەرن ئەم خواردنەم لێوەرگرن.
(پەری و دانا بەڕاکردن ئەڕۆنە دەرەوە. دەنگی دانا : دەستت خۆش بێ باجی لێعلی، خوا پاداشتت بداتەوە. دەنگی پەری : سوپاس باجی لێعلی، دەنگی لێعلی : عافیەتتان بێ و بەیانی قاپەکەم بۆ بێنەوە. دەنگی پەری : بەسەرچاو باجی لێعلی بەیانی قاپەکەت بۆ دێنمەوە. دەنگی لێعلی : دەباشە ئاگاتان لەخۆتان بێ . دەنگی دانا و پەری پێکەوە : خوا حافیزت بێ . دانا و پەری دێنە ژوورەوە. دانا قاپێ گەورەی پڕ لەخواردنی بەدەستەوەیە و پەریش بەدووایەوە. دانا قاپە خواردنەکە دائەنێ و پەریش سەموونەکان ئەهێنێ و ئەوسا هەموو لەدەوری قاپە خواردنەکە دەست ئەکەن بەنانخواردن. ڕووناکی لەسەریان کز ئەبێ.)

دیمەنی دووەم

شوێنکات
هەمان شوێنی دیمەنی یەکەمە، کات نۆی شەوە.
دیمەن : شێرکۆ و پەری و ئارام نووستوون. شانۆ تاریکە ڕووناکییەکی کەم سەر شانۆی داپۆشیوە. دانا بێدارە و هەر گینگڵ ئەدات. دانا لەسەر جێگەکەی ڕاست ئەبێتەوە و بەتانییەکە بە پەری و ئارام و شێرکۆ دائەدات. ماوەیەکی زۆر کورت لێیان ئەڕوانێ و پاڵ ئەداتەوە. لێرەوە ئیتر دانا بەئاگایە و نەخەوتووە، بەڵام تەنها دەنگ دانا وەکو مۆنۆلۆگ ئەبیسترێ.)
دەنگی دانا : نازانم بۆچی قەدەری ئێمە بەمجۆرەیە؟ گوناهمان چیبوو وامان بەسەرهات؟ ئەگەر بەدبەختی نەبووایە بۆچی دایک و باوکمان بەر تەقینەوە دەکەوتن. ئە چی دەبوو ئێمەش وەکو ئەو عالەمە لەپەنای دایک و باوکدا ڕۆژگارەکانمان بەسەر ببردایە و بچووینایە مەکتەب و تووشی ئەم برسێتی و ڕۆژڕەشییە نەهاتینایە.(وچانێکی کورت) تازە هیچ ناکرێت. بەڵام ڕۆژێک دێت گەورە دەبین و بەتوانا دەبین و دەتوانین ئاسانتر بژێوی ژیانمان دابین بکەین. ڕۆژێک دێت؛ وەزعمان زۆر لە ئێستا باشتر دەبێت و ئێ خۆ تا مردن ئاوا نازین.

ھەمووجارێک کە سەیری مناڵانی گەڕەکان دەکەم پۆشتە و تێرن، گریانم بۆ خۆمان دێت. ھەرکاتێک دەبینم منداڵان دەچنە مەکتەب یان لە مەکتەب دێنەوە کزە لە جەرگمەوە دێت. ئاخر بۆ دەبێت چاومان لە یارمەتی ماڵە جیران بێت؟ ماڵی باجی لەعلی و مام کەریم ئاوا بێت قسوریان نەکردووە و بەردەوام یارمەتییان داوین. (تۆزێک بێدەنگ دەبێت) من تەمەنم ١٠ ساڵە و دوو سێ ساڵی تر دەتوانم کرێکاری بکەم و پارەی زیاترم دەست دەکەوێت.(ھەڵدەستێتەوە و بڕێک لە بینەران نزیک دەبێتەوە و ئاوا گوزارشت لە وەزعی تاڵی ژیانی خۆیان دەکات).

چوار منداڵی کەساسین
بێ باوک و سەرپەرشتین
ل□ نێو کێڵگەی ژیانا
خەمی ورد و درشتین

بوتڵی بەتاڵ و قووتی
کۆدەکەینەوە ئێمە
بەزستان و بەهاوین
جووتێ نەعل لە پێمە

خوشک و براکانیشم
تا بڵیی ڕووت و برسین
ل□ نێو ئەم کەلاوەیە
لە مەرگی خۆ دەترسین

کێ دەزانێ ئێمە وا
چوار منداڵی بەد بەختین
بەئاواتی ھەبوونی
تەنها ژوورێکی تەختین

ئێمە شکۆمان شکا
جێگای سەرنجی خەڵکین
ئاخ چیبکەین لەم زەمانە
وا لاواز و بێکەڵکین

(لەم کاتەدا ئارام دەجوڵێتەوە و بەئاگا دێت. دانا دەچێت بەلایدا تا بانی بدات، بەڵام ئارام لە دانا دەڕوانێت و دەست دەکات بە گریان. پەریش بەئاگا دێت)

پەری : کاکە دانا ئەوە چییە بۆ نەخەوتووی؟

دانا : خەوم نایە.

پەری : کاکە دانا ھەوڵبدە بخەویت.
دانــا : (بەرەو لای جێگەکەی دەڕوات و پــاڵ دەداتەوە.) بــاش دەی ئێوەش بخەون.
پەری (ئارام لەتەنیشت خۆی دەخەوێنێت و ئەم گۆرانییەی بۆ دەڵێت)

لاچۆ لاچۆ ئەی ملهوڕ
ئارام خەوی لێکەوتووه
ئارام ژیر و ھێمنه
لای دادەی خۆی خەوتووە

ئارام خوشکی خۆش ئەوێ
دانا و شێرکۆی لەپشتن
ئارام ژیر و ھێمنه
یەک یەک نازدار و قشتن

(ئیتر وردە وردە دەنگی پەری کز دەبێت و شانۆش تاریک دادێت.)

پەردەی سێیەم

شوێنکات : ئێوارەیەکی کۆتایی ھاوینی ساڵی ٢٠١٦یە، شاری کەرکووک
دیمەن : ماڵی پەری و ئومێدە. ماڵێکی سادە وتاڕادەیک ھەژاری پێوە دیارە. زۆر نابێت پەری و ئومێد ھاوسەرگیریان کردووە. یەک دوو دۆشەک و سەرین دانراون و پانکەیەک و سوراحییەک پڕ لەئاو لەگەڵ پەرداخێک دانراون. ڕووناکی دەچێتە سەر پەری و ئومێد.
ئومێد : (ڕوو لە پەری دەکات) دەزانیت زۆرم ھەوڵ دا بۆ نیوەڕۆ بێت تا پێکەوە نان بخۆین.
پەری : مەبەست کێیە؟
ئومێد : مەبەستم دانایە. وتی ئێوارە دوای نانخواردن دێم.
پەری : لەوەتەی خەریکی ئیشی تەکسییە، زۆر مورتاحە و وەزعیشی گەلێ لەجاران باشترە.
(لەپڕ لە دەرگا دەدرێت، ئومێد دەڕوات دەرگا بکاتەوە. دوای چەند چرکەیەک لەگەڵ دانا پێکەوە دێنەوە سەر شانۆ.)
ئومێد : فەرموو کاکە دانا گیان.. بەخێر بێی.
پەری : (ھەڵدەستێتە سەر پێ و بەخێرھاتنی دانای برای دەکات) کاکە دانا بەخێر بێی.
دانا : سوپاستان دەکەم سوپاس ئومێد گیان.. پەری گیان تۆ چۆنیت؟
پەری : زۆر باشم، سوپاس.
ئومێد : دانا گیان نانت خواردووە؟ با نانت بۆ بێنین.
دانا : سوپاس نانم خواردووە. ھەر حەزم کرد چاوم پێتان بکەوێت.
ئومێد و پەری : (بەیەکەوە) یاخوا بەخێر بێی.

ئومێد : ئەم بەیانییە چەندم پێوتی نان مەخۆ و وەرە لای خۆمان پێکەوە نان دەخۆین

دانا : چاوەکەمی ئومێد گیان.. نا نەمدەتوانی بێ نانخواردن بێم. دەبوایە شەرکە بگەینمە دەوام لە لەیلان و ئینجا بگەڕێمەوە و ئارامیش لە حەسیرەکە هەڵگرم بیبەمەوە ماڵ.

پەری : (ڕوو لە دانا) ئەزانی کاکە بەر لەوە بێی باسی تۆمان دەکرد.

دانا : (بەسەرسوڕمانەوە) بەڕاست؟ چۆن باسمتان دەکرد؟

ئومێد : وتمان لەوەتەی خەریکی ئیشی تەکسییە، ئاسوودەترە.

دانا : وایە، زۆر ڕاستە. لەوەتەی ئەو ئیشە دەکەم، وەزعمان زۆر باشتر بووە و هەروەها شەرکەش لەوەتەی لە چیمەنتەکەی لەیلان دەوام ئەکات و مەعاشەکەشی خراپ نییە. ئارامیش خەریکی خوێندنەکەیەتی. بەگشتی زۆر باشین و بەراورد ناکرێین بە جاران.

ئومێد : هیوادارم هەوا باش بن. مرۆڤ کار بکات و هەوڵ بدات، هەم وەزعی باش دەبێ و هەمەش دەگاتە ئاواتەکانی

دانا : وایە.

ئومێد : دانا گیان ئێمە لەسەردەمێکدا و لە سیستەمێکدا دەژێین، هەموو شتێکیان کردۆتە پارە. پارە و پەیوەندییەکانی پارە، جێگەی پەیوەندییە کۆمەڵایەتی و ئینسانییەکانی گرتۆتەوە. مرۆڤ و بەهای مرۆڤ بە پارە بەراورد دەکرێت. تۆ تەماشا پەیوەندییە ئینسانییەکان چییان بەسەردا هاتووە. ئێستا بڕۆ دەرەوە و لەسەر ئەو جادەیە ژان بتگرێت، دەیان کەس موبایلەکەیان دەردەکەن و وێنەت دەگرن، بەڵام ناتگەێننە نەخۆشخانە. گەشەی تەکنەلۆژیا و بە فەیسبووکبوونی تەواوی گۆی زەوی، ئینسانی لە کائینێکی کۆمەڵایەتییەوە گۆڕیوە بە ئەسیری چەند سایت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان.

پەری : (سێ چای دەنێ و چایەکان لەبەردەم خۆیان دادەنێت و سینییەکە لەتەنیشت خۆیەوە دادەنێت.) کاکە دانا بەزەیی و خۆشەویستی لای ئینسانەکان تا دێت کاڵتر دەبێتەوە. ئێستا نەک سەردان بەڵکو خەڵک تاقەتی ئەوەشیان نییە تەلەفۆن بە یەکتر بکەن.

دانا : ڕاستە پەری گیان، بەڵام خۆ ئێمە نابێت تەسلیم بە وەزعەکە بین.

ئومێد : (دەست دەداتە سەر شانی دانا) ئافەرین کاکە دانا گیان دروست وایە. ئەم دۆخەی تێیکەوتووین هۆکارەکەی جیاوازی چینایەتییە. تەماح و چاوچنۆکی خاوەن پارە هەژاری و نەداری و جەنگ و کوشتار و ماڵوێرانیمان بۆ دێنێ. ئێمە دەبێت دژ بە خاوەن پارە بجەنگین.

دانا : (فڕێک لە چاکەی دەدات) ئومێد گیان خۆت دەزانیت من زۆر سەرم لەو شتانە دەرناچێت، بەڵام ڕقی ئەو دنیایەم لە هەژاری و نەگبەتی و جەنگ و کاولکارییە. هەر شتێک ئەم وەزعە بگۆڕێت من لەگەڵیدام.

ئومێد : ئەم وەزعە هەوا نابێت، حەتمەن دەگۆڕدرێت. هەرکات ئێمەی هەژار و ستەمدیدە وشیار بووینەوە و یەکمان گرت، شۆڕشمان بەرپا دەبێ و ئەوکات ئازاد دەبین و چەوسانەوەش نامێنێت. بەواتایەکی تر دەبێت لەڕێگەی شۆڕشەوە جیاوازی و ئینجا ستەمی چینایەتی نەهێڵین و ئاسودەیی باڵ بکێشێت بەسەر ژیانماندا.

دانا : من لەگەڵ نەمانی چەوسانەوەم و لەهەرکوێیەک خەبات بکرێت دژ بە چەوسانەوە، من بە خەباتی خۆمی دەزانم.

ئومێد : (بەدەم چا خواردنەوەوە) هەر بژیت کاکە دانا. ئەم هەست و هەڵوێستە زۆر جوانە، تۆ بەڕاستی وەفادار و خەمخۆری رزگاری مرۆڤایەتیت. بەڵام یەک ڕەخنەی بچووکم لێت هەیە. خوێندوارییەکەت بەقوەت بکە. تۆ پێویستە بخوێنیتەوە و ئاستی وشیاری خۆت بەریتە سەر.

دانا : ڕاست ئەکەی ئومێد گیان بەس کاتم نییە و مەشغولی ڕێم نادات.

ئومێد : (بە گاڵتەوە) ئەوە چی دەڵێی دانا گیان، ئێواران وەرە ئێرە و لەگەڵ پەری وانەتان پێدەڵێم و خوێندوارییەکەتان بەهێز دەبێت.

پەری : کاکە دانا من ماوەیەکە خەریکم و تەواو فەرقم کردووە و ئێستا هەندێک شت دەتوانم بخوێنمەوە و بنووسم.

دانا : وا دەکەم. (بە پێکەنینەوە) پۆلێکمان بۆ بکەرەوە شەرکێش دەنم.

ئومێد : جێی بەختەوەریمە. هەر هەمووتان وەرن (بەگاڵتەوە) حەز دەکەم هەموو گەڕەکەکە بێنە.
(ئەوان بەردەوام دەبن لە قسەکردن و ڕووناکی لەسەریان کز دەبێت و شانۆ تاریک دادەت و پەردە دادەدرێتەوە.)

تەواو

تێبینی : ئەم دەقە لە ساڵی ٢٠١٠ دەستم پێکرد و لە ٢٠٢٢ تەواوم کرد.

شیعر نەناسەکان لە شیعر دەدوێن.. سەدیق سەعید ڕواندزی

ئایا دەکرێت شیعر لە ڕێی کۆمێنتی فەیسبووکەوە هەڵبسەنگێنرێت؟ ئایا شاعیربوون بە پێوەری زۆری و کەمی کۆمێنتە؟ شیعری جوان و داهێنەرانە، ئەو شیعرەیە کە لە تیکتەك لە شکرەك نەخوێندەوار و بێ ئاگا و میللی گوێی لێ دەگرن؟ دەکرێ شیعر وەك پێکهاتەیەکی زمانەوانی و بابەتی و مانایی، کورت بکەینەوە بۆ پۆستێکی چەند وشەیی؟ یان شیعر خوێنەوە و هەڵسەنگاندنێکی قووڵ و گەورەی دەوێت؟ ئایا ئەو شاعیرەی فەیسبووکی نییە و شیعرەکانی لەو ڕێگەیەوە بلاَو ناکاتەوە و کۆمێنتی بۆ نانووسرێت شاعیر نییە؟ دەتوانین شوناسی شاعیری جواننووس و داهێنەرانە، بدەینە پاڵ شاعیرێك و ئەزموونی دەیان ساڵەی پێنج شاعیریش بە قسە فڕێدانێکی نەو تۆڵە کۆمەلاَیەتییەکان ڕەت بکەینەوە و بە کۆتاهاتوو ناوزەد بکەین ؟ ئەمانە و گەلێك پرسیاری دیکە، دەشێ لە پەراوێزی دنیای سۆسیال میدیا و مینبەرەکانی بلاَوکردنەوە بکرێن و مایەی هەڵوەستەکردن بن. بێگومان هەڵسەنگاندن و کردەی خوێنەوەی هەر دەقێکی ئەدەبی، وەرای ئەوەی لە ڕووی میتۆدییەوە دەبێ پەیڕە و لە میتۆدێك بۆ خوێنەوەی بکرێت، هاوکات پاشخان و تێڕوانینێکی هزرییانەی قووڵی دەوێت, بۆ ئەوەی ڕەخنەگر بتوانێت کۆدە شاراوەکانی ئەو دەقە بکاتەوە و بە دوای پرسیارە بێ وەلاَمەکاندا بگەڕێت. خوێنەوە و هەڵسەنگاندنی شیعر، خوێنەوەی دنیابینی و تێڕوانینی هزریانەی شاعیرەکە کە لە شیعردا بەرجەستەی دەکات. بۆیە شیعر وەك تێکست، هەڵگری چەندین ڕەهەند و دەلالەتی شاراوەیە و ئەستەمە بە کۆمێنتێکی ڕاگوزەرانەی کەسێك، کە ڕەنگە لە هەموو ژیانی دوو دیوانە شیعری نەخوێنبێتەوە هەڵبسەنگێنرێت. خوێنەوەی شیعر، کردەیەکی هزریی و پرسیاریی ئاڵۆزە و دەبێ هەموو لایەنە هونەری و بابەتییەکانی دەقەکە بگرێتەوە، هەر لە زمان و واتاوە، تا دەگاتە کۆدە شاراوەکانی دەق، کە پرسیار لای خوێنەر دروست دەکەن. شیعرو ئەزموونی شیعری شاعیرێك بە تەنها، لە

ڕێگەی پەستێك و قسەیەكی سادە ڕەت ناكرێتەوە، ئەمە كاتە ئەزموونی شاعیرێك ڕەت دەكەینەوە و ئەزموونی شاعیرێكی دیكە بە داهێنەرانە دەناسێنین، دەبێ ئەرگۆمێنتی شیعریمان پێ بێت، بە ئەوەی بیسەلمێنین كە ئەوەی دەیڵێین ڕاستە و ئەزموونی ئەم شاعیرانە كۆتایان هاتووە. بۆ داخەوە ئێستا بە هۆی زۆربوونی مینبەرەكانی گوتن، ئەمە ڕاو بۆچوونی كۆمێدی و سەیر لەلایەن خوێنەران و نووسەران و كەسانێك دەبینین و دەخوێنینەوە، كە پارادۆكسی گەورە لە بۆچوونەكانیان هەیە و نووسینەكەیان دەریدەخات كە ئەوان چەند بێ ئاگان لە دنیای شیعر و هەڵسەنگاندی شیعری. گەرچی ئەم جۆرە بۆچوونانە، لە نێوەندی ئەدەبی كوردیدا هیچ ئەرزشێكیان نییە، بەلاَم ڕەت كردنەوەیان پەیوەستە بە ئەوەی ئەم جۆرە نووسینانە لەلایەكەوە نەبێت بە مۆد و لەلایەكی دیكەشەوە، هەموو كەسێك بوێری ئەوەی نەبێت خۆی بە شیعر بە ناو شیعر ناسەوە هەڵبواسێت. لەو ڕۆژانەدا، هاوڕێیەكی شاعیر كورتە نووسینێكی كەسێكی بە ناوی (ڕێبوار مەلا زادە) بۆ ناردم، كە لە پەستێكدا نووسیویەتی:_(لە ئێستادا كەمێك شاعیری وەك عەبدولاَ پەشێو، قوبادی جەلیزادە، كەریم دەشتی، جەمال غەمبار، سەباح ڕەنجدەر) و زۆری تریش، لە ڕووی شیعرییەوە كۆتایان هاتووە و باشتر وایە چیتر (میعر) بە ناوی شیعر نەنووسن. لە شیعر نووسیندا خانەنشین بن). بێگومان بە تەنها قسەیەكی لەو شێوەیە، پەیوەستی بە دەیان خوێندنەوە و هەڵسەنگاندنی وردی ئەزموونی ئەم شاعیرانە هەیە، چونكە شیعرێك، بە تەنها ناكرێتە پێوەر بۆ هەڵسەنگاندنی ئەزموونی شیعری شاعیرێك. ئەم جۆرە بۆچوونانە، تەنها لای ئەمە هەیە، كە كەسانێك بوێری ئەوەیان هەبێت، سووك و ئاسان ئەزموونی شیعری شاعیرانێك بە كۆتاهاتوو وەسف بكەن، بە بێ ئەوەی بوێریی و شارەزایی ئەوەیان هەبێت، پێمان بڵێن چۆن و بۆچی ئەم شاعیرانە بە سەر چوون؟ چۆن ئەزموون و شیعری پێنج شاعیری جیاواز، بە قسەیەك كۆتایی دێت؟ بێگومان منیش وەك خوێنەرێك دەزانم ڕەنگە لەو شاعیرانە هەبێت، لە ئێستادا شیعری سادە و ساكار بنووسێت و ئەزموونەكەی وەك دوێنێ نەبێت، بەلاَم ئەمە بە قسە ناكرێت، بە هەڵسەنگاندن و بەراوردكردن و ئەرگۆمێنتی شیعری دەكرێت، بە ئەوەی بۆچوونەكەمان شیاوی خوێندنەوە بێت و شوێنی خۆی بگرێت. هەر لەم نووسینەیدا، ئەم بەڕێزە دەنووسێت (كەریم دەشتی شاعیرێكی ئیرۆتیكییەو و شیعرەكانی كردەتە كەناڵێكی پۆڕنە). بێگومان هەر كەسێك شیعر ناسبێت و ئەزموونی شیعری ئەم شاعیرەی خوێندبێتەوە، ئەوە دەزانێت كە دەشتی نە شاعیرێكی پۆرنۆییە، نە ئیرۆتیكی، بەڵكو شاعیرێكی زۆر بە ئاگا و زانیاریی و هوشیارییەكی شیعری گەورەشی هەیە. بوونی شیعرێك یان وێنەیەكی سێكسی و

ئیرۆتیکی، ئەزموونی شاعیرێك ناکاتە پۆڕنۆیی، ئەم جۆرە بۆچوونانە، بۆچوونی بێ ئەرزشن و تەنها قسەی نێو تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانە و لای شیعرناسان هیچ بەهایەکی ئەدەبی و ڕەخنەیی نییە. هەر لە درێژەی ئەو نووسینەیدا، زادە بڕوای وایە ئەو بە ناو شیعریی و شەخسییەی کە دەڵێت (لە کەی وەرە خەونم) لە شیعری ئەم شاعیرانە هونەریترو داهێنەرتر و ئەدەبیترە، چونکە هەزاران کەس گوێ لە دەگرن و لە تیکتۆك سەیری دەکەن . من ساڵانێکی زۆرە دەڵێم، خوێنەرانێکی زۆر لە نێو ئێمە هەن، کە شیعر بە تەپانی تێگەیشتوون، بۆیە بڕوایان وایە جمهوری کە زیاتر بێت ئەو شاعیرترە، بێ ئاگا لەوەی هەر کاتێك شیعر هێندە سادە و میللی و بازاڕیی بووەوە، ئەوا ئێمە لە بەردەم شیعر نین. ئەم بۆچوونە، دەریدەخات کە ئەم بەڕێزە چەند شیعر ناسە و چەندیش لە شیعر وەك ژانرێکی هونەری گەیشتووە. هەڵبەتە ڕاست دەکات، شیعری ئەو دکتۆرە لە شیعرەکانی ئەم شاعیرە زۆرتر هەواداری هەیە، بەڵام ئایا شیعر وەرزشە بە کەمی و زۆری هەوادار پێوانە بکرێت؟ یان ژانرێکی هونەریی و بژاردەییە؟ دواجار دەمەوێ ئاماژە بەوە بدەم کە خوێندنەوە و هەڵسەنگاندنی شیعریی، کردەیەکی هزریی قووڵە و ڕامان و بیرکردنەوەی دەوێت. ناکرێت شاعیرێك کە دەیان شیعری داهێنەرانەی هەیە، بە میعرنووس بناسێنین و ئەوەشی شیعرەکەی بۆتە بابەتی کۆمیدیا و گاڵتە پێکردنی نێو تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و دەڵێت لە کەی، بەرانبەرەکەشی پێی دەڵێت لە بن ئەو دارەم، بە شاعیر بزانین و بڕوامان وابێت ئەو میعرەی دەینووسێت شیعرە. هیوادارم شیعر نەناسەکانی ئێمە، واز لە هەڵسەنگاندنی شیعر بێنن، چونکە مانای وانییە ئەوەی ئەکادیمی بوو شیعر ناس بێت، مەگەر مسعود محەمەد هیچ بڕوانامەیەکی ماستەر و دکتۆرای لە ئەدەبی کوردی و شیعری کلاسیکی کوردی هەبوو؟ کەچی چ عەبقەرییەك بوو لە خوێندنەوە و هەڵسەنگاندنی نالی وحاجی قادری کۆیی.

*ئەم بابەتە لە ڕۆژنامەی هەولێر ژمارە (3991) ڕۆژی 9/1/2024 بڵاوکراوەتەوە.

هەڤپەیڤینێک لەگەڵ هونەرمەند و میدیاکار جاسم وەندی.. ئامادەکردنی: کامەران حاجی ئەلیاس

هونەرمەند و میدیا کارجاسم وەندی: رادیۆی کوردی بەغدا خاوەن ئەرشیفێکی دەوڵەمەندی هونەری کوردی بوو
هونەرمەند و میدیاکار جاسم وەندی: بەداخەوە لە ئێستادابەشێك لە بەژێران زانیاران وەك پێویست نیە
کاتێ باس لە رادیۆ کوردی بەغدا دەکەین ،چەندین هونەرمەندو میدیاکار بەبیرمان دێنەوە یەکێك لەومیدیاکار و هونەرمەندانە دەرهێنەرو ئامادەکارو پێشکەشکار و هونەرمەند (جاسم وەندی)یە کە ساڵانێك لەو رادیۆیە دڵسۆزانە خزمەت بە کلتوو و فەرهەنگ و هونەرمەندانی کوردستانی کردوە. هونەرمەند و راگەیاندکار جاسم محەمەد مستەفا ناسراو بە (جاسم وەندی) لە ساڵی 1950 لە شاری کەرکووك لەدایك بووە لە حەفتاکانی سەدەی رابردوو لە رادیۆی و تەلەفزیۆن بەغدا دەستی بەکاری هونەری کردووە خاوەنی چەندین بەرنامە بووە وەکو پێشکەش کار و ئامادەکار و دەرهێنەر ، هەروەها لە بواری هونەری گۆرانی وتن خاوەنی چەندین گۆرانییە لەدوای راپەرینی خەڵکی کوردستان لە بەهاری ساڵی 1991هونەرمەند و میدیاکار (جاسم وەندی) لە ساڵی 1992، بڕیار دەدات بگەرێتەوە کوردستان هەوای ئازادی هەڵمژێت لە نێو ئازادی کوردستان دەست بەکاری راگەیاندن دەکات لە کوردستان تیڤی پاشان لە دەنگی کوردستانی عێراق و لە تیڤی گوڵان تیڤی و زاگرۆس لە ئێستاشدا لە دەزگاری سەتەلایەتی کوردستان تیڤی بەردەوامە بۆ زیاتر ئاشانا بوون بە هونەرمەند جاسم وەندی بەچەند پرسیارێك بەسەرمان کردەوە.
هەڤپەیڤین – کامەران حاجی ئەلیاس

***سەرەتا بابزانین جاسم وەندی چۆن جیهانی رادیۆی ناسی؟**

- من لەسەرەتای گەنجیمەوە خولیای هونەر هەبوو،کاتێ قوتابخانەی سەرەتاییم تەواو کردلە قوتابخانەی (ئەلوەند) لە شاری خانەقین، بەبەردەوامی گوێم لە رادیۆ دەگرد ئەو کات

لەگەڵ براگەورەم دەچوومە چایخانە لەوێ دەچوومە لەلای جیهازی رادیۆ دادەنیشم گوێم لە گۆرانی عەرەبی و کوردی دەگرت بەتایبەتی گۆرانییەکانی هونەرمەندان (عەلی مەردان ،حسەن عەلی ، عەبدولحەلیم حافز ، محەرەم فوئاد، عەبدولوەهاب…) ئەمەش بووە فاکتەرێک کە، رۆژێک لە رۆژان بچمە رادیۆ بۆ ئەوەی ئەو هونەرمەندانە ببینم بتوانم کاریان لەگەڵدا بکەم بەجۆرێک چوونم بۆ رادیۆ بووە عشق و خەون و خەیاڵم بۆ ئەوەی بزانم رۆژێ دێت ئەو عشق و خەیاڵە دەبێتە راستی هیوایەکەم دێتەدی لە حەفتاییەکانی سەدەی رابردوو دەبمە کارمەندێکی ئەو دەزگایە لە بەغدا .

***کەواتە بابزانین چۆن ئەو عشق و خەیاڵە بوو بەڕاستی؟**

بەڵێ ، رۆژیك هونەرمەند (ناسرحەسەن) سەردانی شاری خانەقینی کرد راپۆرتێکی لەسەر شاری خانەقین بۆ تەلەفزیۆنی بەغدا ئامادە دەکرد،لەمیانی راپۆرتەکەدا من گۆرانییەکم لەسەر ئاوی ئەڵوەن ووت کاك ناسریش وتی تۆ دەنگت زۆر خۆشە بۆ نایەتە رادیۆ بۆ ئەوەی چەند گۆرانییەکت بۆ تۆمار بکەین ،بەداخەوە ئەو کات دەرفەتم نەبوو چونکە قوتابی بووم ..بەڵام وتەری هونەرمەند ناسر حەسەن هەر لەمێشکم دابوو تا رۆژێك خزمەکمان لە بەغدا بوو وتی دەنگت زۆر خۆشە بۆنایەتە رادیۆ من هاورێیەکەم لەرادیۆ هەیە بەناوی (عەبدولهادی موبارك) منیش زۆرم پێخۆش بوو، چوومە رادیۆ لەلایەن لیژنەی تایبەتی رادیۆ ئەو کات لیژنەیەکی تایبەت هەبوو بۆ وەرگرتن و تۆمارکردنی گۆرانی سوپاس بۆ خوا من، بەسەرکەوتووی دەرچووم پاشان پێیان ووتم تۆ کوردی بۆیە رادیۆی کوردی کاتە چوومە بەشی کوردی منیان لە ئەرشیف دانا تا ئەو کاتەی شارەزاییەکی باشم لە گۆرانی و گۆرانیبێژان پەیداکرد.

***لە رادیۆ خزمەتێکی زۆری هونەر و هونەرمەندان کردوە ئەو بەرنامەنەی وەکو دەرهێنەر و ئامادەکارو پێشکەشکار کردوون ئەکرێ ئاماژەیان پێبدەیت؟**

- بێگومان بەرنامەکان زۆرن دەتوانم بڵێم هەر ساڵانی حەفتاکانی سەدەی رابردوو، تا ساڵی 1992 زۆربەی بەرنامەکانی رادیۆ لە تۆمارکردن و دەرهێنانی من بوو ،بەرنامەم بۆ زۆربەی هونەرمەندان و ئەدیبان تۆمار و کاری دەرهێنانم بۆ کردوون تەنانەت کاری دەرهێنانم بۆ بەرنامەی منداڵان کردووە کە لە ئامادەکردون وپێشکەش کردنی خاتوو (سەمیرە محەمەد

عەلی) بوو هەروەها کاری دەرهێنانم بۆ بەرنامەی خاتوو(سەعدییە شەریف) خێزانی خودالێی خۆش بێت نووسەر (مەحموود زامدار)کردووە، بەرنامەی (ئەوەو ئەو هونەرمەندە) لە ئامادەکردنی و دەرهێنانی خۆم بوو توانیم لەگەڵ زۆربەی هونەرمەندانی کوردستان دیداری هونەریان لەگەڵدا ساز بدەم ،تەنانەت لەو بەرنامەیەدا دیدارم لەگەڵ هونەرمەندانی رۆژهەڵاتی کوردستانیش ئەنجام دا وەکو: نەجمەدینی غوڵامی و کاڵێ وخودالێی خۆش بێت تاهیری خەلیلی هەروەها لەوکاتەی تیپە مۆسیقاکان سەردانی بەغدایان دەکرد ،کارم بۆ کردوون هاوکاری باشم دەکردن وەکو تیپی مۆسیقای پاشای گەورە تیپی مۆسیقای باواجی تیپی مۆسیقای دهۆك دەتوانم بڵێم زۆربەی هونەرمەندانی هەولێر و سلێمانی و کرکووك و دهۆك و رواندز و کۆیەو خانەقین هاوکاریم کردوون وە گۆرانییەکانیان بەم بڵاودەکرنەوە .

***رادیۆی بەغدا ئەرشیفێکی دەوڵەمەندی هونەری کوردی بوو دوای ئەو رووداوانەی لە عێراق رویدا، چی بەسەر ئەو ئەرشیفە هات؟**

- رادیۆی کوردی بەغدا خاوەن ئەرشیفێکی دەوڵەمەندی هونەری کوردی بوو، سەرچاوەیەکی رۆشنبیری هونەری کوردی بوو چەندین وتارو بەرنامەی رۆشنبیری لەگەڵ کەڵە کەسایەتییەکان لە نێو ئەرشیفەدا هەبوون سەدان بەرهەمی هونەرمەندان و شاعیران و ئەدیبان کە بەدەنگی خۆیان تۆمار کرابوون چەندین گۆرانی منداڵان هەبوو سەدان چیرۆکی تەمسیلی لەنێوئەو ئەرشیفەدبوون، بەداخەوە زۆربەیان فەوتان لەزۆر شوێن گوێم لێبووە کە هەندێ لەو ئەرشیفانەلە فەوتان رزگار کراون کەسانی دەسەز لە دوای رووخانی رژێم لە ساڵی 2003 ئەرشیفەکەیان بەروە کوردستان هێناوە بەڵام لە کوێیە ئەوە من نازانم ئەرشیفی ئەو رادیۆیە لە هەموو ئیزگەکان دەوڵەمەنتر بوو .

***زۆرێك لە گۆرانیبێژان لەرێگەی رادیۆی کوردی بەغدا دەرکەوتن تۆ بەچەندین شێوە هاوکار یان بوو لە تۆمارکردنی گۆرانییەکانیان ئەکرێت ئاماژەیان پێبدەیت؟**

- من ئەوە بەخزمەتکردن بە هونەری کوردی دەزانم شانازی دەکەم کە هاوکاری ئەو هونەرمەندانەم کردووە، پێشتریش ئاماژەمان پێدا هەندێکجار بیسەرانی رادیۆش سەردانیان دەکردین جارێکیان هونەرمەندی گۆرانیبێژ (وەلی دەسکی) رێزو.

خۆشەویستیم هەیە بۆی هاوڕێیەکی نزیکی منە پێم گووت ئەوە وەکو تیپی مۆسیقای پاشای گۆورە تیپێکی گەورەن بۆ نایەن بۆ ڕادیۆ بۆ ئەوەی چەند گۆرانییەك تۆمار بكەن؟ وتی زۆرمان پێباشە بەڵام چۆن بێن وتم من بۆتانی ڕێكدەخەم ئەوكات بەناوی مامۆستا (زرارمحەمەد مستەفا) یاداشتێکم بە بەڕێوەبەری ڕادیۆ (شاکر مەنسوور) نووسی ئاماژەم دا كە وەكو تیپی مۆسیقای پاشای گۆورە دەمانەوێت چەند گۆرانییەك لە ڕادیۆی کوردی لە بەغدا تۆمار بکەین ، دوای ڕەزامەندی وەرگیرا سەرجەم ئەندامی تیپەکە هاتنە بەغدا لە ڕادیۆ (12) گۆرانیمان بە تۆمارکردن بە گۆرانیبێژان (وەلی دەسکی ، ئەحمەد محەمەد شریف ..) دوای گۆرانییەکانم خستە سەر بەکری گۆورە کە پێیان دەوت “ئەمی” بۆ ئەوەی لە تەلەفزیۆن کلیپی بۆ بکەن ڕێزم بۆ تیپی مۆسیقای پاشای گۆورەی رواندز هەیە.. هەروەها هاوکاری چەندین گۆرانیبێژی ترم کرد وەکو هونەرمەندان (سابیر کوردستانی ،ئیسماعیل کوێستانی ،حەسن هەیاس،مەهدی مەجید،عەلی حسێن وەندی ،نوری باریکە چەندانی تر…) بەگومان من، بەهاوکاری کارمەندانی ڕادیۆ ئەو خزمەتەمان دەکرد لێرە چاویان ماچ دەکەم کە زۆر دلسۆزانە کارمان دەکرد ڕۆحی کۆچکردوانیش خۆش بێت.

***کاتی خۆی بەرنامەکانی ڕادیۆی کوردی لە بەغدا بیسەرێکی زۆری هەبوو،لەو بارییەوە چی دەڵێیت؟**

- ڕادیۆی کوردی لە بەغدا لەوماوەیەدا کە بەرنامەکانی پەخش دەکرد ،ڕۆژ لەدوای ڕۆژ بیسەری بەکۆمەڵ زیاد دەکرد ،هۆکاریش زۆرن وەکو بەرنامەکان پڕبوون لە بابەتی ئاینی ،ڕۆشنبیری ، زانستی،هەواڵی سەیرو سەمەرەی جیهان لەهەموو گرنگتر ئامادەکردن و پێشکەش کردنی بەرنامەکان کەسانی ڕۆشنبیر بوون زۆربەیان ئەدیب بوون بۆیە ڕادیۆ ببووە پردێکی دڵسۆزی نێوان بیسەران متمانەیەکی پتەو دروست ببوو هەر لەمیانی بەرنامەکان دا دیار و خەڵات هەبوو هەر بەڕێزێك خەڵاتی یان دیاری هەبووایە وەکو ڕێزلێنانێك پێشکەشکار یان ئامادەکار، یان دەرهێنەر خۆی دەچووە شوێنەکە چ لەشار بێت یاخود لەگوند خەڵاتەکەی پێشکەش بە کەسەکە دەکرد و لە هەمان کاتدا دیداریشیان لەگەڵ تۆمار دەکرد هەر بۆ زانیاریان هەرلەڕێگەی بەرنامەکانی ڕادیۆ لەڕێگەی گۆڕینەوەی نامەکاندا چەندین هاوسەرگیری لە نێوان بیسەران دروست بوو ئەوەش بۆ دڵسۆزی کارمەندانی ڕادیۆ دەگەڕێتەوە ، کە هەمیشە هاوکار و دڵسۆزی

بیسەران بوون.

***رەوشی رادیۆییە کوردییەکان لە ئێستادا چۆن دەبینیت؟**

-بەداخەوە لە ئێستادا پەخشی رادیۆییەکان تەنیا ناخۆییە ، بەرنامەکانیان وەك پێوست نییە ، بەشێك لە بێژەران زانیاران وەك پێویست نیە ،ناتوانن بچێنە ناو خەڵکەوە ،گوزراشت لە ناسەرییەکان هاوڵاتیان بکەن ..چونکە زۆر گرنگە، رادیۆ بتوانی چۆن بیسەر بۆ خۆی رادەکێشێت دەبێ بێژەر خاوەن زانیارییەکی باش بێت من وای دەبینم لە ئێستا بە هۆی زۆری ئامێرەکانی پەیوەندی سەردەمی تەکنەلۆژیا و سۆسیال میدیا بیسەرانی رادیۆ کەم بۆتەوە بۆیە دەبێ رادیۆ لە ئێستادا بەشێوەیەکی مەیدانی کار بکات لە ناو کێشەو گرفتەکانی خەڵك بێت هەمیشە پردێك بێت لە نێوان جەماوەر و دەسەڵات بۆ ئەوەی چارەسەری کێشەکانیان بکات ،بەڵام ئایا لە ئێستادا رادیۆ دەتوانێت ئەم کارە بکات بەداخەوە من ئەوە نابینیم هەرچەندە چەند بەرنامەیەك لە هەندێ رادیۆ هەیە باشن بەڵام هێشتا وەك پێویست نیین.

***بەرێزتان وەکو گۆرانیبێژ خاوەنی چەندین گۆرانیین بابزانین چۆن دەستت بە گۆرانی وتن کرد؟**

-من لە قوتابخانە بەشداری زۆربەی چالاکییەکانم دەکرد ، بەتایبەتی لە کاتی سروود و گۆرانی هەر وەکو پێشتر ئاماژەم پێدا دوای ئەوەی لە رادیۆ تاقیکرامەوە، بەسەرکەوتوو دەرچووم ، یەکەم گۆرانیم بەناوی (باڵا بەرز) تۆمار کرد لە شیعری ئەنوەر ساڵح و ئاوازەکەی لەلایەن سەمیر زاخۆلی بوو ..دوای ئەمە چەندین گۆرانی تریم بڵاوکردەوە وەکو (لەیلی لەیلی) (بەوبەو) (گوڵی زرەد و سور) (تەمەن) (بیروە بیرەوە) (نەورۆز) چەندانی تر ژمارەی سەرجەم گۆرانییەکم نزیکەی (21) گۆرانییە بەڵام بەداخەوە هەندکێکیان فەوتان.. من لە ئێستادا کەم گۆرانی دەڵێم، بەڵام هەندێك جار لە ئاهەنگی تایبەت گۆرانی دەڵێم بەڵام لە خزمەت کردنی گەلەکەم و وڵاتەکەم لە کاری راگەیاندن هەر بەردەوامم .

***هەندێ لە گۆرانییەکانت کلیپ کراو لە ئێستا چۆن دەڕوانیتە کلیپی گۆرانییەکان؟**

- دەتوانم بڵێم کلیپ کردن بۆ گۆرانی کارێکی جوان و باشە بەداخەوە هەندێ لە کلیپەکان باش نیین ئەمە گۆرانیبێژی زۆر

باشمان هەیە بەڵام هەندێ لە كلیپەكان تەنیا ئافرەت بەشەوەیەك دەردەكەون كە لەگەڵ داب و نەریتی ئێمەی كورد ناگونجێت بەجۆرێك وا لە بینەر دەكات نەگوێ لە دەنگە نەلە ئاوازەكە نە لە شیعرەكە نەگرێت بۆیە گۆرانییەكانی ئێستا كاتین چەند رۆژێكەو دوای ون دەبن كەچی ئەگەر ئاوڕێك لە گۆرانیبێژانی رابردوو بدەینەوە دەبینین گۆرانییەكانیان بەنەمری ماونەتەوە هیچ كلیپشیان نەبووە وەكو هونەرمەندان حەسن زیرەك ، تاهیر تەفیق، محەمەد عارف جزیری، عەلی مردان ، محەمەدی ماملێ ….كاتێ گوێ لە گۆرانییەكانیان دەگرین وادەزانی ئێستا وتراون بۆیە ئەگەر هونەرمەند دەنگ خۆش بێت پێویست بە كلیپ هەرناكات..

***بۆچی لە ئێستادا بەرهەمی گۆرانیت نییە؟وازت هێناوە لە گۆرانی وتن هۆكارەكەی چییە؟**

- ئەوەی راستی بێت من بەیەكجاری وازم لە گۆرانی وتن نەهێناوە،بەڵام باردۆخەكە وای لێكردووم لە گۆرانی وتن دوور بكەمەوە ، هەرچەند تائێستاش من خۆم بە گۆرانیبێژ دانەناوە ،وەكو ئارەزوو گۆرانیم وتووە من زیاتر وەكو میدیاكارێك كار دەكەم بەتایبەتی لەبواری دەرهێنان ئەگەرچی لە ئێستاش كەمێك لە بواری راگەیاند دووركەوتوومەتەوە بەڵام هەر لەناو كەشی راگەیاندنم ئەگەر كاری باش هەبێت من ئامادەم چ لەبواری تەلەفزیۆن یان رادیۆ یان شانۆ بێت دەیكەم چونكە پێشتریش من كاری دەرهێنانم بۆ شانۆ كردووە لە شاری خانەقین شانۆگەری (ئەوەاكە) لە نووسینی خودا لێی خۆش بیت ئازاد خانەقینی بوو من كاری دەرهێنانم بۆی كردبوو لە تیقی زاگرۆس كاری دەرهێنان بۆ چەندین بەرنامە كردوە سەرقاڵ یم بەو كارانە وای لێكردووم لە گۆرانی گوتن دوو ربكەمەوە ، بەڵام لەگەڵ ئەوەش دا ماوەیەكە خەریكی گۆرانییەكی نوێم وەكو دوا بەرهەمم بڵاودەكەمەوە، چونكە هونەر لەلای من عیشق بووە تاكوو ئێستاش هەر عاشقم .

بغداد ١٩٨٤/٢/٢٠

کۆلاژ لە تاراوگەی شیعردا، کڵاوڕۆژنەیەك لە شەختەدا.. نەژاد عزیز سورمێ

» بەئەوین و هیوا سوێندت دەدەم
پاڵەوانی ناو گیانی خۆت وەلامەنێ!
هیواکانی خۆت بە پیرۆز دابنێ..
نیتـچە«

کرۆکی مەسەلەکە لێرەوە دەستی پێکرد.
کۆتەڵساز ، ڕموەشێنی مەیدان..
ئاگردز ..
هەموو ئەو تافتانە (تارا) یەکیان پێ نەهۆنرایەوە !!
وشە دەستەوەستان نەبوو ، بەڵام ڕەنگە نەمان ویستبێ لە ڕۆحی دەرەوشاوەی بدەین ، ئەمەش هەستێکی بەسۆزە کە ئادەمزادێك دەبینی خولانەوەی لەمەودای ئیستاتیکاوە پێ لەپێشتر بێ ، لەوەی هیوا ستراتیژییەکانی کە ژیان بەرجەستە دەکەن بە شکۆیەکی وەختی بدا..

لێرەوە (کۆلاژ) بۆ من دیوەکەی تری شیعر بوو لە سەردەمێکی ئیفلیجدا ؛
با لەگەڵ ڕەوتی هونەری نوێیش بێ پەیوەندی نەبووبێ کە زەمانە بەویستن بێ یا بە نەویستن بەسەریدا سەپاندووین ، بەڵام هەوڵێکیش بوو لە ئێوارەی مێژوو و ڕۆژپەڕی جوگرافیا بۆ ناسینەوەی بەهارە سووتاوەکان و ڕۆژگارە لەدەست چووەکان ..
تەکنیکی ژیان بوو ، بەر لەوەی تەکنیکی گەمەی دەست و هزری پەتی بەشێك لەو ژیانە بێ ناومان ناوە (شێوەکاری) یا هونەری شێوەکاری.
ئەم هونەرە ڕەنگە لە کوردستان بۆ یەکەم جار ئەگەر شەرەفی ئیش تێداکردنی بەمنیش بڕابێ ، لە هونەری دونیادا نوێ نییە ، تەنانەت بەر لەپەیدابوون و دانپێدانانی (سەرەتای سەدەی بیستەم) لەنێو ناوەندی هونەری ئەورووپایێدا ، لە هونەری هەرە دێرینی شارستانییەتی مێزۆپۆتامیا و میسر و دۆڵی سنددا بە شێوازێك لە شێوازەکان هەبووە.

لە حەقیقەتیشدا کۆلاژ وەك واژەیەکی ڕووت واتای (چەسپاندن) دەگەیەنێ-کۆکردنەوەی کۆمەڵێك پارچەی جیاجیا لە بابەت و ڕەگەزی جیاجیاوە لە ڕووبەرێکی دیاریکراو بۆ پێکهێنانی ڕووبەرێکی تر و پانتاییەکی دیکە و ڕوانینێکی تر،

ئەمە وەکو واژەیەکی ڕووت… بەڵام بێگومان وەك هونەر، کۆلاژ هونەرێکی سەربەخۆیە ئەگەرچی لەسەرێك ڕەنگە لەدونیای ڕۆژنامەگەرییەوە نزیکتر بێ

تا هونەری شێوەکاری پەتی ، بەڵام دیسان لە خۆیدا هەردێتەوە قاوخی هونەری شێوەکاری ،

لەو گۆشەنیگایەوەش زۆر هونەرمەند پەنایان بۆ بردووە ، کە بەڕاستی ڕەهەندێکی ناسکئامێزی هەیە…

کارکردن و تەکنیکی کارکردن لە هونەری کۆلاژدا ، ڕاستیی بەقەد ئەوەی ئازادی بەکارهێنانی کەرەستەی هەمە جۆر و مەودای بەرفراوانی کارتێداکردنی هەیە ، بەقەد ئەوەش بەرهەستیی بزاڤی شێوە جۆراوجۆر و فرەبابەتی لە بۆشاییدا کە هونەرمەند دەیەوێ زەمینەیەکی لێ پێك بهێنێ یا کەشفی نوێی پێ بکا ، هەروەها دایەلۆگی هونەرمەند لەگەڵ ڕەمز و مەودا و ڕەهەندەکانیدا ، هونەرێکە سەرکەوتنی تێدا بەو ئاسانییە نییە و نابێ ئەگەر پاشخانێکی مەعریفی و جوانناسی لەپشتەوە نەبێ..

بۆ من کۆلاژ، دیوەکەی تری شیعر بووە ، بۆیە دەبینی لە ڕووی تەکنیکی کارکردنیشمەوە پابەندییەکی ڕۆمانسڕەمزی لە تابلۆکانمدا دەردەکەون.. من لە کۆلاژدا هەست بە ئازادییەکی ڕەهاتر دەکەم ، هەست بەو شێتیەتی و بەو وەهمانە دەکەم کەپێموایە کەم و زۆر لە هەمووماندا هەیە..

لەکارکردنیشمدا هەرگیز لایەنی ئیستاتیکی و تەکنیکی کارکردن و ڕوئیای شێوەخوازیی لە مەودایەکی ڕەهاترم بە قوربانی ناوەرۆکێکی ئیفلیج نەکردووە.

لەپیشانگاکانمدا هەمیشە هەوڵمداوە ڕیتمی ونکراو لەناو ژاوەژاوی سەردەم بدۆزمەوە ، لە کاتێکدا هاوسەنگیمان ڕوو لە ئاوابوون بوو..

ئەوەش وەهمێك بوو ، دوور لەو مەنتیقەی زۆربەمان پێیەوە گرفتار بووین .

خۆش نییە مرۆڤ بێ وەهم بژی.

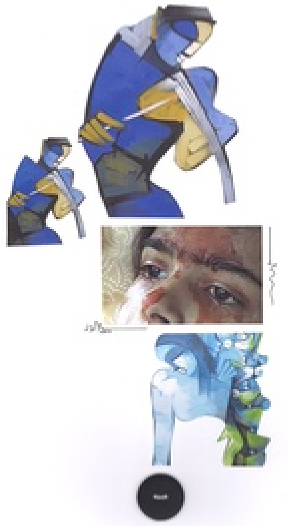

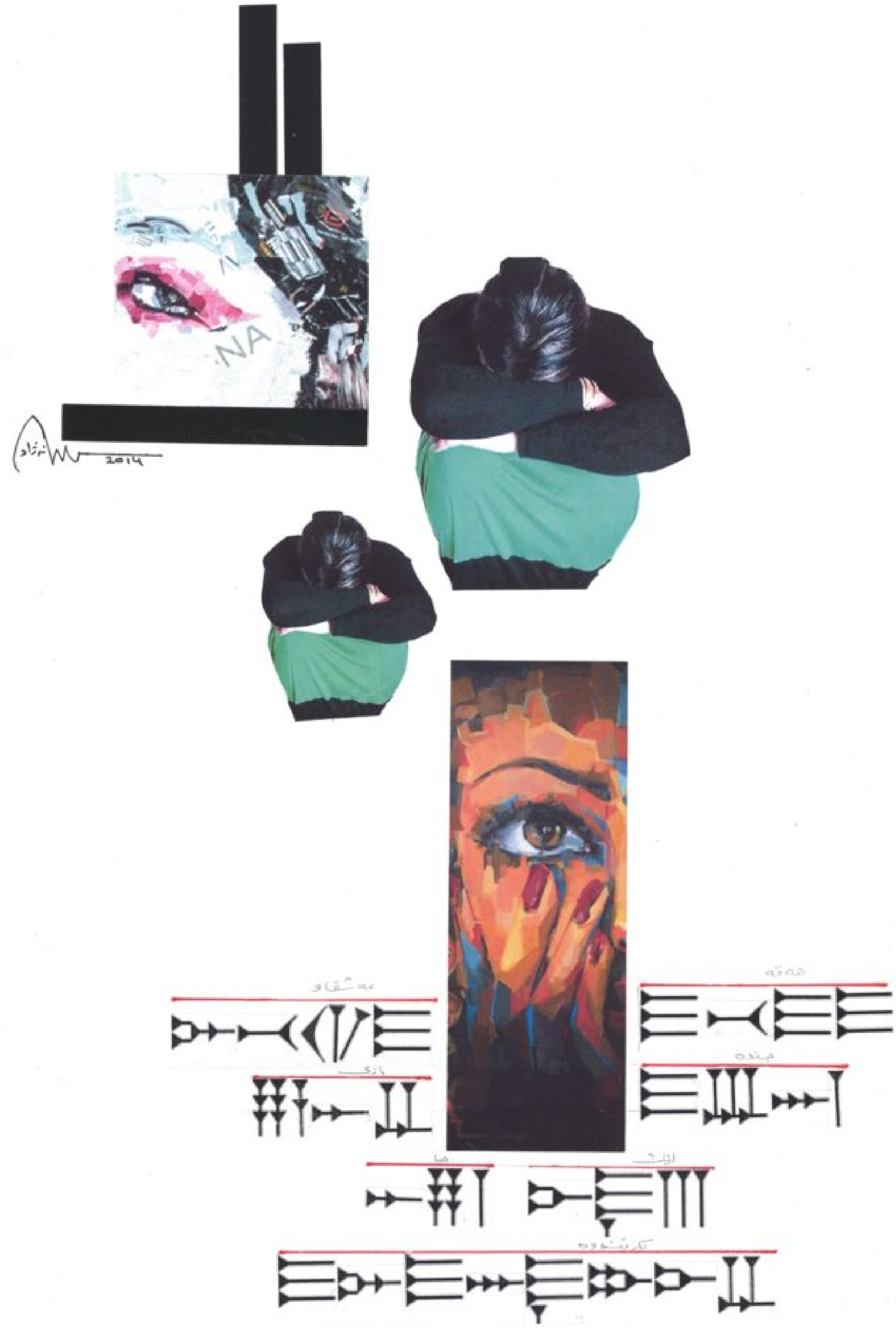

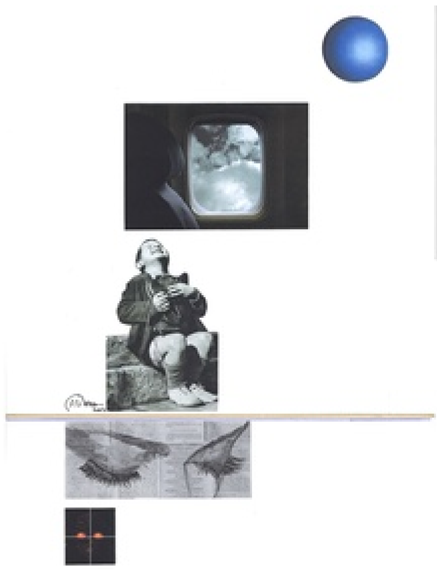

تێرامانێک سەبارەت بە کتێبی " مەعریفە و ئیمان ".. رێژگار خالید

" کتێبی مەعریفە و ئیمان " بەهاوبەشی نووسراوە .

لە پێشەکی کتێبەکە کاک " بەختیار عەلی " دەڵێت :.
مەعریفەی مرۆڤ سنووردارە و مافی ئەوەی نییە بەناوی موتڵەقەوە قسەی بکا .
هەموو جۆرەکانی ئیمان لەسەر بڕێک زانین و بڕێک نەزانین رادەوەستێت .
بۆ ئەوەی لەسەر کێشەی ئیمان قسە بکەم و کلتورێکی نوێی پێکەوە کارکردن و دیالۆگیش دروست بکەین و ئاگاداربین بەرامبەر کێشە گەورەکانی ووجود پێویست دەکات ، دەستبکەین بەگێڕینی پرسی ئیمان بۆ پرسیاری فیکری و زانستی و گێڕینی بۆ بابەتێکی تێڕامان ، بێگومان ئەمەش سەختترین و ڕەقترین چەمکی نەو دەستەجەمعیە خەڵکە .
لە پێشەکی کتێبەکە نووسەری کۆچکردوو کاک " هێمن قەرەداغی "
دەڵێت :.
چیرۆکی ئیمان بەجۆرێک لە جۆرەکان چیرۆکی ژیان و گەورەبوونی منە ،

لەو چرکەساتەوە دەستپێدەکا چیتر بەگوێگرتن ڕازی نابم ، بەڵکو دەمەوێت خۆم زیاتر و زیاتر لە یەقینەکان تێبگەم .

وە لەبارەی مەعریفەوە

دە پرسێت :.

مەعریفە تەنها لەنێو کتێبەکانە یاخود لەدەرەوە و لای خەڵکیشە ؟

هەربۆیە بڕیارمدا زەمەنێک لەنووسین بوەستم و زەمەنێک لە خوێندنەوەکانیشم کەم بکەمەوە و زەمەنێک خەریکی تێڕامانبم و خەریکی دۆزینەوە و ڕاوکردنی حیکمەتی پیرەکان ببم .

ئەم کتێبە قەبارە بچووکە بەڵام بەقووڵی و هەستیارییەوە کۆمەڵێک پرسیاری جددی دروست دەکا لەسەر پرسی مەعریفە و ئیمان و باوەڕی مرۆڤەکانەوە .

ئەم کتێبە پەیوەست نییە بەئایینەکان یاخود ڕەخنەی بگرێت لەڕەتکردنەوەی ئایینەکان .

بەڵکو

دەرگایەکی نوێ دەکاتەوە و ڕووبەڕووی گفتوگۆ و تێگەیشتنی نوێمان دەکاتەوە .

هەر بۆیە بەسادەیی دەپرسێت :.

مەعریفە چییە؟

بەرهەمی چ جۆرە بیرکردنەوەیەکە ؟ کێشەکانی بەردەم مەعریفە چییە ؟

ئایا مەعریفەی مرۆڤەکان دەتوانێت گۆڕانکاری هەبێت لەسەر بیرکردنەوەکانمان ؟

بەرهەمی بیرکردنەوەکانمان چییە ؟

ئایا بیرکردنەوەکان دەتوانێت گۆڕانکاری بەسەر مەعریفەمان بهێنێت و گۆڕانکاری جددی دروست بکا ؟!

پرسی ئیمان یانیش باوەڕهێنان .

ئیمان چییە ؟!

ئەو بڕوایەی هەمانە بڕوایەکی عەقلانییە یاخود ناعەقلانی؟

کێشەکانی بەردەم ئیمانی مرۆڤەکان چییە ؟! کێشەکان دەتوانێت گۆڕانکاریی بەسەر دابێت و چۆن گۆڕانکارییەکان قبووڵ بکەین ؟

پاشان پرسیاری جددی دێتە پێش

_ باوەڕهێنانی دینی چییە ؟

_ باوەڕهێنان بەزانست چییە ؟

_ باوەڕهێنان بەو پرسیارانەی لەسەرووی بوونی مرۆڤ و ئەو ژیانەی هەمانە چیین ؟!

ئایا باوەڕهێنان یاخود باوەڕنەهێنان وادەکات یا تەسلیمی ئەو باوەڕە ببینەوە هەیە؟!

یانیش لەڕێگەی ئەوەی دەیخوێنینەوە دەتوانین بەبەردەوام پێویستمان

بەزیاتر لە پرسیارەک و زیاتر لە وەڵامەک هەبێت ، بە ئەوەی یەقینەکمان هەبێت لەسەر کەی ئەو شتانەی هەیە وادەکا بیردەکەنەوەکانمان بگۆڕێت.
یانیش بەتەواوی ڕەتی بکەینەوە.
یانیش لەدوورەوە بوەستین و چیتر بەدوای پرسیار و وەڵامی ئەو پرسیارانە نەبین .
” ترسی مرۆڤەکان لەنێوان پەرەسەندنی زانست و ئەقلی چەقبەستوو “
ئالێرەدا بابەتەکە هەستیارە .
_ لەبەرامبەر هەموو بوونەک نەبوونەک هەیە .
_ ترس لە عەقلانییەت و ترس لە حەقیقەت .
کەی ئەو پرسیارانەی لەسەرەوە کردم پەیوەندی هەیە بەکردەوەیی ڕۆژانەی هەر یەکەکمان .
_ ترس لە مەعریفەیەکی سنووردار .
_ ترس لە گۆڕانکاری وا دەکات کاریگەریی لەسەر باوەڕمان هەبێت .
_ ئەم کتێبە وادەکا تێبگەین ووجودی ئێمە وەک مرۆڤ ووجوودەکە بەس .
_ وامان لێدەکا ئاستی زانین و ئاستی بیرکردنەوە و ئاستی باوەڕمان و ئاستی ڕوانینمان لەگەڵی ملیۆنانی دیکە قبووڵ بکرێت یانیش ڕەتبکرێتەوە .
_ خاڵەی بەهێزی کتێبەکە ئەوەیە دەپرسێت بەڕێهایی بەوامان بەمەعریفەی دەوروبەرمان هەیە ؟
ئەم مەعریفەیە وادەکا گومان بکەین و بترسین و بەدەنگ بین پاشان ڕووبەڕووی کێشەی جددیمان بکاتەوە .
بیرکردنەوەکان وادەکا بترسین لە ڕەئی جیاواز و پرسیاری جیاواز لەبارەی ئاستی مەعریفەی خۆمان ؟
چونکە باوەڕی مرۆڤەکان جیاوازە لە باوەڕی ئێمە ، ئێمەش وادەکا گومانمان بە دروست بێت یانیش ڕەتکردنەوە دروست دەبێت .
کێشەکان قووڵ دەبێتەوە لە بەرامبەر یەقین لە بەرامبەر پیرۆزی .
_ بترسین لە ووجودیەت و ژیانی ئێستا و دوای مردنمان .
ئاراستەی فکری و تێگەیشتنی هەر یەکەکمان ڕۆژانە بە بەردەوام خەریکی بەراوردکاری و لێکدانەوە و هەڵسەنگاندنە بە هەر یەکەک لە :
” مەعریفە _ ئیمان _ ئایین _ زانست _ عەقلانییەت _ خودا _ مرۆڤ _ ژیان _ مردن _ دۆزەخ _ بەهەشت _ ووجودیەت “
بە هەریەک لەمانەم لێکدانەوە :.
” تەفسیری جیاواز و بەڵگەی جیاواز و سەلماندنی جیاواز و وەڵامی جیاواز و ناتەبابوون و گومان و ڕۆشنایی و تێگەیشتن و تێڕامان و

هەوڵدان و حکمەت و ڕوانینی عەقلانییەت و ناسینی شتەکان و کاملبوون کاریگەری هەیە .
بۆ ئەوەی بتوانین بەردەوام شیکاری بکەین بۆ کۆی تێگەشتن و پرسەکانی بەردەم مەعریفە و ئیمان .
پێویستە ڕووبەڕووی ئیشکالەکان و کۆی سیستەمەکان و هەڵەکان و لە تاقیکردنەوە و ئەزموونی مەعریفەمان دەرچین خۆمان دەرباز بکەین لە پرسیار و وەڵامی دووبارە .
_ بۆ ئەوەی لەم کتێبە تێبگەین .
_ بۆ ئەوەی ئایین و زانست و هێزێکی فیزیکی و هێزی سروشتی و هێزی بەدەر لە توانا و دەسەڵاتی مرۆڤەکان وەک خۆی قبوول بکەین .
_ بۆ ئەوەی لەمانای ژیان تێبگەین و ژیان لە کوێوە بەرەو کوێمان دەبات .
_ بۆ ئەوەی لە زەمەن و کات و شوێن تێبگەین .
_ بۆ ئەوەی بزانین لەکوێی ژیانین و بەرەو کوێ دەچین .
_ بۆ ئەوەی وەڵامی سەدان پرسیاری جددی بدەینەوە لەسە

ردەمی ئێستادا پێوستمان بەچ شتێکە !
وەڵامەکە دەکرێت تەنها تێڕامان و چاوداخستنێک بەس بێت پاشان سەرلەنوێ بیربکەینەوە .
هیوادارم خوێنەری ئەم کتێبە ببن .

رۆژگار خالید

گرینگی و واتای ئازادی.. سامان خدر محمد

ئازادی دۆخێکە کەوا هیچ بەربەستێک ڕێگر نا بێت لەبەردەم ئیرادەی مرۆڤ بۆدەربڕینی شتێک یاخود گەیشتن بەئامانجێک.
هەروەها ئازادی دابڕانە لەدۆخێک یان پەیوەندیێک کەوا حەزی پێناکەین، بەڵام ئەو کۆتو بەندانەی کە بەئارەزوی خۆمان قبولی دەکەین، بەدژی ئازادی ئەژمار ناکرێن. هەوەها سەبارەت بە بۆچونەکان د□رбар□ی ئازادی ئەوا جیاوازە، هەندێک پێیان وایە کە

مر□ق ه□ركاتو لەهەر شوێنێك مافى خۆيەتى هەرشتێك بيەوێ بيكات، بەڵام هەندێك تر پێيان وايە كە ئازادى، سنورى خۆى هەيەو نابي□ت ببه□ز□ينرێت.

ئازادی وەک یەکێک لە بەندەکانی جاڕنامەی گەردوونی مافەکانی مر□ق لە کۆمەڵێکدا بەرجەستە دەبێت کە دەستورەکەی لە بەهاکانی مافی مرۆڤەوە هەڵقوڵابی□ت، نەوەک دەستورەکەی ب□ بەرژەوەندی چەند لایەنێک یاخود چەند کەسێک نوسرا بێت.
بەگشتى لەكوردستاندا زۆر بەى بوارە جۆراو جۆرەكانى وەك، ڕاگەياندن، سياسى، ڕۆشنبيرى ڕۆلێكى خراپيان گێراوە لە جێبەجێكردنى چەمكى ئازادى وەك خۆى، تابتوانن مرۆڤى ئازاد دروست بكەن بەمانا و شێوازى ئازادى وەك خۆى، نەك بەواتا تەسك و كورتكردنەوەى تەنها لەحەزو ئارەزووەكانى تاك.
هەربۆيە زۆر كەس و لايەن، خراپ لە واتاى ئازادى گەيشتون بەهۆى ئەو بەهەڵ□ تێگەيشتنەى كە ڕاهێنراون لەسەرى، بەتايبەت هەندێك لايەن واخەلكيان تێگەياندووە كە ئازادى واتا بەڕەلايى و لادانى مرۆڤ، كەئەوە دورە لەڕاستى و گرينگى و واتاى وشەكە.
هەروەها ئازادى نە دەسەنرێت و نەدەدرێت، بەڵكو ئازادى هەڵقوڵاوى ناخ و هزرى مرۆڤەكانە، پێويستە مرۆڤ خۆى هەوڵى دۆزينەوەى بدات لەناخى خۆى دا.
گەيشتن بەئازادى وەك مافى□ك ،بەبێ قوربانى نابي□ت و كۆمەڵگەش بەبێ تاكى ئازاد پێشكەوتن بەخۆيەوە نابينێت و پێش ناكەوێت، هەربۆيە ئازادى لەهەمو رويێكەوە، سودى زۆرى هەم بۆتاك هەم بۆ كۆمەڵگە هەيە.

نيگا خەياڵييەكانى چاوەكانم.. دڵكەش قادر

ئەم تەنياييەم بچووك مەكە!
كە دەمەوێت لە تەنياييمدا
چادرێك بم
بۆنى ميسك و عەمبەر بەئاسمانى شاردا

بڵاو بکەمەوە و
داکۆکیکارێکی نیگا خەیاڵییەکانی چاوەکانم بم
مەزنایەتیم لە جەنجاڵی شاردا ون نەبێت و
شنێنەری بتی چاوەکانت بم
تۆ پێم ناڵێیت بەم هەموو سەوڵە شکاوانەتەوە
دەتەوێ بەرەوێ بڕۆی
ئاخر من بخووردی تەنیاییم مەزنە و دەگاتە بناگوێی هەموو دنیا
ئەوەی دامنا بڕێ
دەنگی خڕخاڵە لە هەنگاوەکانما
تەڕیەتی پڕتەقاڵە لە سینەی مندا
خوناوی کانی منە لە نەسیمەکانی تۆ
ئەم تەنیاییەم بچووک مەبینە
ئاوڕێک لە خوناوی چاوەکانم بدەوە
تا بیرت بێت خوسانی من لەشەودا بێ وێنەیە
خوسان، شێتبوونی دواچرکەی ژیانە
لەنێوان گەمارۆدان و هەڵگۆفین
خاڵیکردنەوەی حەزە
لەنێوان دوو بەرداش و
تێکئاڵانی دوو خەیاڵ.

سلێمانیی
دڵکەش قادر